

Gemeente Rotterdam
Gemeenteraad
Coolsingel 40
3011 AD ROTTERDAM

datum
31 maart 2022

ons kenmerk
RR/22.021/MvA/JW/CL

pagina
1 van 1

betreft
RP2202 jaarverslag 2021

Geacht raadslid,

Op 31 maart 2022 heeft de rekenkamer haar jaarverslag 2021 gepubliceerd. Bijgaand ontvangt u de digitale versie van het jaarverslag.

In de Commissie Rekenkamer Rotterdam zal ik een toelichting geven op het jaarverslag.

Met vriendelijke groet,

prof. dr. ir. Marjolein van Asselt
directeur

jaarverslag 2021

*Rekenkamers Rotterdam, Barendrecht,
Lansingerland, Capelle aan den IJssel,
Krimpen aan den IJssel en Albrandswaard*

Rekenkamer
ROTTERDAM

Rekenkamer
BARENDRECHT

Rekenkamer
LANSINGERLAND

Rekenkamer
CAPELLE AAN DEN IJSSEL

Rekenkamer
KRIMPEN AAN DEN IJSSEL

Rekenkamer
ALBRANDSWAARD

jaarverslag 2021

*Rekenkamers Rotterdam, Barendrecht,
Lansingerland, Capelle aan den IJssel,
Krimpen aan den IJssel en Albrandswaard*

voorwoord

De Rekenkamer Rotterdam is een onafhankelijk instituut van en voor de gemeenteraad. Wij doen onafhankelijk onderzoek naar de effecten van beleid en het handelen van het gemeentebestuur. Met zulk interdisciplinair onderzoek en gedegen beleidsevaluatie dragen we bij aan het versterken van de lokale democratie en de kwaliteit van het gemeentebestuur. Hoe onafhankelijker een instituut, hoe belangrijker het is om uit te leggen en toe te lichten hoe die bijzondere positie wordt aangewend. Een jaarverslag is daartoe een belangrijk middel. Dus leggen we dit jaarverslag graag aan u voor.

Naast het doen van onderzoek en het doormaken van het tweede coronajaar met alle uitdagingen die dat ook voor ons met zich mee bracht, stond 2021 voor de Rekenkamer Rotterdam ook in het teken van een directeurswissel. Na 12 jaar nam Paul Hofstra in mei afscheid en werd ik door de gemeenteraad van Rotterdam benoemd (maart) en beëdigd (juni). Ik dank de gemeenteraden van Rotterdam en de regiogemeenten (Barendrecht, Lansingerland, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Albrandswaard) voor het in mij gestelde vertrouwen. Het is een voorrecht om nu verantwoordelijk te mogen zijn voor dit gezaghebbende instituut.

De start van een nieuwe directeur wordt deels bepaald door de keuzes van diens voorganger. Paul Hofstra heeft in de eerste helft van 2021 ingezet op het afronden van Rotterdamse onderzoeken. In zijn laatste weken als directeur werden de tweede onderzoeksbrief over Feyenoord City, de rapporten over algoritmes, ouderenbeleid en de Rotterdamse aanpak van ondermijning en de onderzoeksopzet voor integriteit gepubliceerd. De onderzoeksbrief over Feyenoord City heeft mijn voorganger zelf nog toegelicht in de gemeenteraad, maar voor de andere drie rapporten gold dat niet.

Als gevolg daarvan hebben mijn eerste maanden in het teken gestaan van reeds gepubliceerde onderzoeken. Het toelichten van onderzoeken waar ik geen bemoeienis mee heb gehad, was uitdagend. Dat was niet alleen een kwestie van inwerken, maar ook onder hoogspanning met elkaar leren samenwerken om onderzoek goed te presenteren. Het rapport over de Rotterdamse aanpak van ondermijning hebben we voor de zomer toegelicht in de commissie Veiligheid en Bestuur. Het rapport over ouderenbeleid is toegelicht in een technische sessie met de commissie ZOCS, voorafgaand aan een stakeholder-bijeenkomst over ons rapport. Het rapport over algoritmes hebben we gepresenteerd in de commissie MPOF waarbij ook leden van ZOCS waren uitgenodigd.

Door deze start heb ik me meteen grondig verdiept in de wijze waarop de Rekenkamer Rotterdam onderzoek doet en daarover over communiceert in haar rapporten. In de sollicitatieprocedure had ik me vanzelfsprekend ook gebogen over gepubliceerde rapporten, maar toen had ik niet het voorrecht daarover uitgebreid met de onderzoekers van gedachten te wisselen. Door deze start heb ik relatief snel een goed beeld gekregen van de onderzoekers, de onderzoeken en de rapporten. De onderzoeksstaf van de Rekenkamer Rotterdam is zeer (des)kundig en ervaren en de onderzoeken zijn van hoog

tot zeer hoog niveau. De onderzoekskwaliteit is op het niveau dat ik in mijn vorige onderzoeker-bestuurdersfuncties (bij de WRR en de OVV) gewend was. Dus dat is een uitstekend vertrekpunt. Er liggen wel mogelijkheden om de communicatie te verbeteren, in de oordeelsvorming dichtbij de apolitieke opdracht van de rekenkamer te blijven en naast het evalueren ook oog te hebben voor het bevorderen van leren. Dat zal zichtbaar worden in de toon van de rapporten, de inhoud van bestuurlijke nota's, de insteek van het voor- en nawoord en de manier waarop wij met raden, colleges van burgemeester en wethouders, ambtenaren en in de (sociale) media over ons onderzoek communiceren.

Pas vanaf eind september heb ik me echt kunnen verdiepen in de lopende onderzoeken. Daarbij vielen twee zaken in het bijzonder op. Er liepen vier onafhankelijke projecten over woonvisies, voor de Rotterdamse gemeenteraad en voor die van Barendrecht, Lansingerland en Albrandswaard en er was een vijfde woonvisie-onderzoek toegezegd aan Capelle aan den IJssel. We hebben besloten dit om te vormen tot een woonvisie-onderzoeksprogramma, om de mogelijkheid tot synergie die het werken voor meerdere gemeenteraden nu eenmaal biedt te benutten. Dat komt ook de kwaliteit van de afzonderlijke rapporten ten goede.

Daarnaast had de reeds gepubliceerde onderzoeksopzet voor het door de gemeenteraad gevraagde integriteitsonderzoek de nodige open einden. Dit was een bewuste keuze van mijn voorganger om enige ruimte te laten. De achterliggende periode is benut voor een nadere afbakening en uitwerking van de onderzoeksvragen en -methoden. Middels een werkdocument in de bijlage van dit jaarverslag maken we u daar deelgenoot van.

Ook hebben we nieuwe onderzoeken die al geprogrammeerd waren opgestart, zoals het door gemeenteraad van Rotterdam gevraagde onderzoek naar het economische programma van de MRDH. Omdat de MRDH een gemeenschappelijke regeling is waarin 23 gemeenten participeren, hebben we geïnvesteerd in contacten met rekenkamer(commissie)s van andere MRDH-gemeenten. Verder hebben we ingezet op bestuurlijke gesprekken in de voorbereiding op de onderzoeksopzet. Juist in deze fase kunnen open gesprekken worden gevoerd, waardoor de rekenkamer meer inzicht krijgt in de politiek-bestuurlijke context. Dat kan ook het draagvlak vergroten om te willen leren van/door rekenkamerrapporten. Dit is een voorbeeld van het nastreven van onafhankelijkheid in verbinding.

Voor een instituut dat onderzoek doet in het publieke belang is onderzoeks-programmering cruciaal: wat geprogrammeerd wordt en wanneer het gepubliceerd wordt, dat doet er toe. De onderzoeksagenda van de rekenkamer was nogal vol. Gevolg daarvan was dat er veel tijd verstreek tussen het aankondigen van een onderzoek en het daadwerkelijk starten daarvan. Uit de zelfevaluatie van de rekenkamer bleek dat de kennis en kunde van de onderzoeksstaf beter benut kunnen worden. Daarnaast werden in kennismakingsgesprekken met raadsleden, griffies, burgemeesters en wethouders de nodige vragen gesteld die betrekking hadden op de totstandkoming van de onderwerp-keuze. Daarom vinden we het verstandig om het proces van onderzoeksprogrammering onder de loep te nemen. Die herijking is in 2021 opgestart, met als eerste zichtbare stap de Onderzoeksprogrammering 2022, die vlak voor de kerst is gepubliceerd. In 2022 zullen we in gesprek met gemeenteraden en griffies deze reflectie voortzetten.

Een logisch gevolg van de frisse blik van buiten is dat alle werkwijzen en vanzelfsprekendheden tegen het licht worden gehouden. Het inwerken van een nieuwe directeur betekent tenslotte dat de vraag 'waarom doen we dit zo?' dagelijks gesteld

wordt. Dat is wennen en kost enige tijd. De Rekenkamer Rotterdam staat voor onafhankelijk hoogwaardig onderzoek over belangrijke maatschappelijke en bestuurlijke onderwerpen ter ondersteuning van de gemeenteraden in Rotterdam en de regio. Dat verandert niet met de komst van een nieuwe directeur. De reflecties, aanpassingen en herijking zijn niets meer en niets minder dan een investering om ook in toekomst het onder mijn voorgangers verworven gezag waar te kunnen maken.

Prof.dr.ir. Marjolein van Asselt
Directeur

inhoud

1	voorwoord
	1 realisatie 2021
9	1-1 publicaties
10	1-2 realisatie per rekenkamer
	2 Rekenkamer Rotterdam
13	2-1 inleiding
13	2-2 gepubliceerd onderzoek in 2021
	2-2-1 overzicht
	2-2-2 G4-analyse geheimhouding
	2-2-3 gekleurde technologie
	2-2-4 onderzoeksbrief Feyenoord City toetsing risico's en waarborgen
	2-2-5 broze bedoelingen
	2-2-6 onder de radar
17	2-3 lopend onderzoek 2021
	2-3-1 overzicht
	2-3-2 woonvisie
	2-3-3 jongerenwerk
	2-3-4 eindbeoordeling collegetargets 2018-2022
	2-3-5 integriteit
	2-3-6 Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
	3 Rekenkamer Barendrecht
21	3-1 inleiding
21	3-2 lopend onderzoek
	3-2-1 woonvisie
	4 Rekenkamer Lansingerland
23	4-1 inleiding
23	4-2 lopend onderzoek
	4-2-1 woonvisie
	4-2-2 Wmo
	5 Rekenkamer Capelle aan den IJssel
25	5-1 inleiding
25	5-2 gepubliceerd onderzoek in 2021
	5-2-1 het Nieuwe Rivium
26	5-3 lopend onderzoek
	5-3-1 woonvisie
	6 Rekenkamer Krimpen aan den IJssel
29	6-1 inleiding

- 29 6-2 lopend onderzoek
- 6-2-1 subsidies

7 Rekenkamer Albrandswaard

- 31 7-1 inleiding
- 31 7-2 lopend onderzoek
- 7-2-1 woonvisie

8 overige publicaties en activiteiten

- 33 8-1 inleiding
- 33 8-2 publicatie onderzoeksprogramma
- 34 8-3 externe optredens en andere publicaties
- 34 8-4 samenwerking andere rekenkamers

9 directeurswissel

- 35 9-1 inleiding
- 35 9-2 afscheidsseminar
- 35 9-3 perspectief voor de toekomst
 - 9-3-1 governance rekenkamer
 - 9-3-2 ontvlechting Rekenkamer Rotterdam – Rekenkamer Sint Eustatius
 - 9-3-3 bestuurlijk arrangement buurgemeenten
 - 9-3-4 communicatiestrategie
 - 9-3-5 (zelf)evaluatie en visitatie

10 organisatie

- 39 10-1 personeel en organisatie
- 40 10-2 diversiteit en inclusie
- 40 10-3 coronabeleid
- 41 10-4 ontwikkeling kennis en competenties
- 41 10-5 nevenfuncties en declaraties
- 42 10-6 privacy en informatiebeveiliging

11 jaarrekening Rekenkamer Rotterdam

- 43 11-1 resultatenrekening
- 43 11-2 toelichting op de resultatenrekening
- 46 11-3 begroting 2022
- 46 11-4 toelichting op de begroting
- 47 11-5 balans
- 47 11-6 toelichting op de balans
- 48 11-7 financieel arrangement regiogemeenten
 - 11-7-1 Rekenkamer Barendrecht
 - 11-7-2 Rekenkamer Lansingerland
 - 11-7-3 Rekenkamer Capelle aan den IJssel
 - 11-7-4 Rekenkamer Krimpen aan den IJssel
 - 11-7-5 Rekenkamer Albrandswaard

bijlagen

- 55 bijlage 1 ontvlechtingsovereenkomst
- 57 bijlage 2 werkdocument onderzoek integriteit

1 realisatie 2021

1-1 publicaties

Onderzoeksrapporten zijn het belangrijkste product van de rekenkamer. Het aantal rapporten dat de rekenkamer publiceert, is afhankelijk van de beschikbare onderzoeks-capaciteit, de complexiteit van de onderzoeken en de doorlooptijd. Ook verkiezingen kunnen invloed hebben, omdat de rekenkamer in de regel niet vlak voor de verkiezingen rapporten uitbrengt. Het aantal publicaties fluctueert daardoor. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal publicaties in de periode 2017-2021.

tabel 1-1: publicaties 2017-2021

rekenkamer	2017	2018	2019	2020	2021
Barendrecht	1	2	1	1	0
Lansingerland	3	1	1	2	0
Capelle aan den IJssel	2	1	1	2	1
Krimpen aan den IJssel	-	0	1	2	0
Albrandswaard	-	-	-	0	0
Rotterdam - rapporten	4	3	5	4	3
Rotterdam - brieven	0	3	2	2	2
totaal	10	10	11	13	6

Uit de tabel is op te maken dat het aantal publicaties tot en met 2020 schommelt tussen de tien en dertien. Verhoudingsgewijs is iets meer dan de helft van de publicaties uitgebracht voor Rotterdam, maar de verhouding kan per jaar wisselen. Het ene jaar zijn er relatief veel onderzoeken in Rotterdam en in het andere jaar wat meer in de andere gemeenten.

De rekenkamer heeft in het beleidsplan 2017-2021 de te realiseren prestaties opgenomen. Deze prestaties hebben onder andere betrekking op de publicaties: het aantal, de omvang, de thematiek en de doelgroep. Het streven was onder meer om jaarlijks tien onderzoeken af te ronden, waarvan zeven voor Rotterdam. Van de Rotterdamse onderzoeken was bovendien het streven dat er twee relatief klein van omvang zijn (minder dan 100 dagen).

De doelstelling om 10 publicaties uit te brengen is in 2021 niet gehaald. Hiervoor zijn verschillende redenen. Ten eerste is 2021 te kenmerken als een bijzonder jaar. Het jaar stond in het teken van het afscheid nemen van de oude directeur en de komst van de nieuwe directeur. In dit kader zijn diverse activiteiten ontplooid, waardoor de feitelijk beschikbare capaciteit voor onderzoek daarmee lager lag dan in voorgaande jaren. Ook de rekenkamer heeft net als andere organisaties te maken gehad met coronabeperkingen, die ook impact hebben op de productiviteit. Daarnaast hebben personele zaken (ziekte, re-integratie, bijzonder verlof) gevolgen gehad voor de feitelijk beschikbare capaciteit.

In 2021 is een zelfevaluatie uitgevoerd, is geïnvesteerd in kennismaking van de nieuwe directeur en zijn verschillende bureaubrede activiteiten opgepakt voor verdere ontwikkeling van de rekenkamer, zoals een cultuurscan en een traject voor een communicatiestrategie. Ook is besloten de vijf onderzoeken naar de woonvisie in Rotterdam, Albrandswaard, Barendrecht, Lansingerland en Capelle aan den IJssel om te vormen tot een woonvisieprogramma. De vijf projectteams zijn opgegaan in een (zelfsturend) programmateam. Dit heeft als consequentie dat alle woonvisie-onderzoeken in 2022 worden gepubliceerd.

1-2 realisatie per rekenkamer

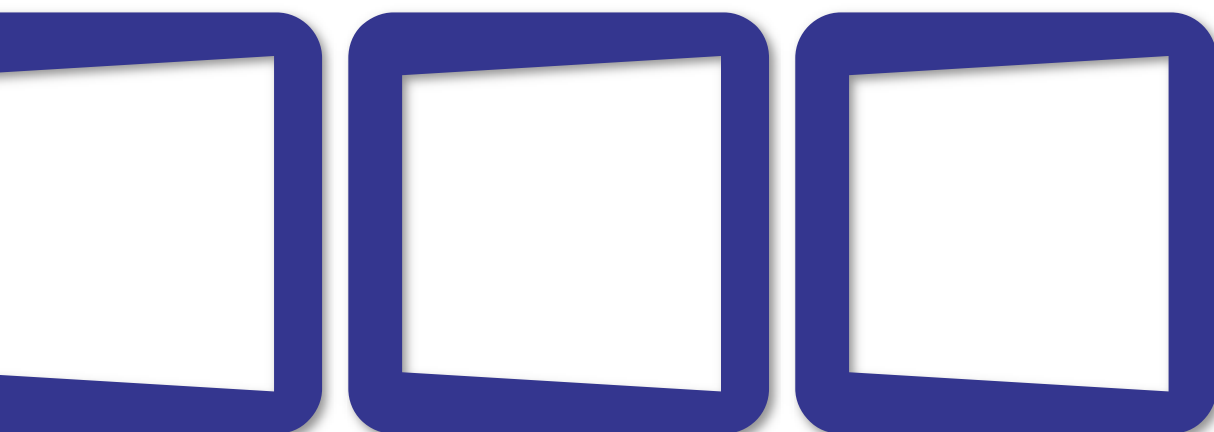
De Rekenkamer Rotterdam heeft in 2021 in totaal vijf onderzoeken gepubliceerd.

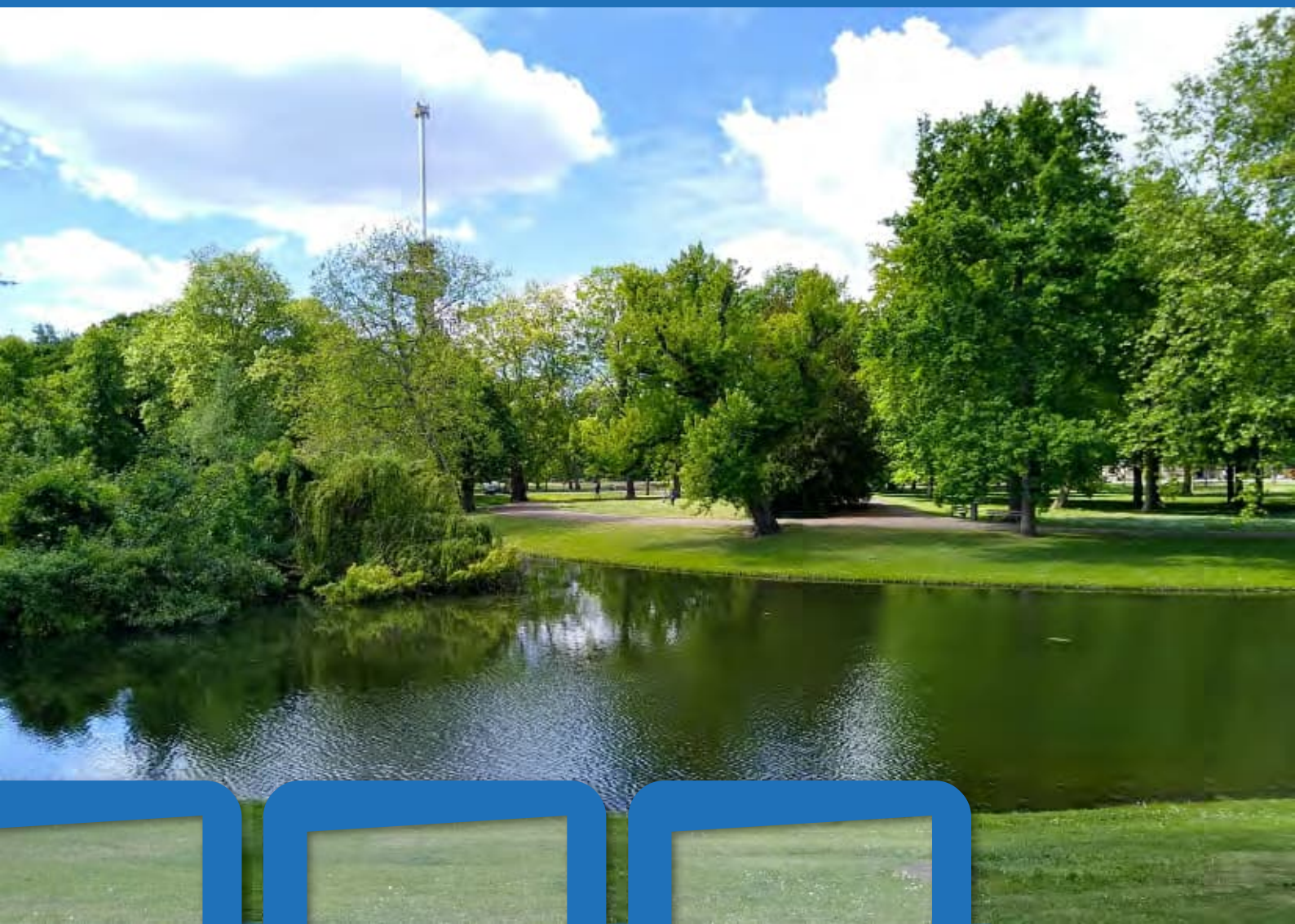
Het gaat om:

- 'gekleurde technologie, verkenning ethisch gebruik algoritmes';
- 'onderzoeksbrief Feyenoord City toetsing risico's en waarborgen';
- 'broze bedoelingen, ex ante onderzoek naar effecten ouderenbeleid' en
- 'onder de radar, onderzoek naar aanpak ondermijnende criminaliteit'.

Daarnaast is de G4-analyse geheimhouding uitgebracht. De Rekenkamer Capelle aan den IJssel heeft de onderzoeksbrief gebiedsontwikkeling het Nieuwe Rivium gepubliceerd.

In de volgende hoofdstukken wordt voor iedere rekenkamer toegelicht welke onderzoeken zijn gepubliceerd en welke onderzoeken in 2021 in uitvoering waren, en in 2022 zullen verschijnen.

2 Rekenkamer Rotterdam

2-1 inleiding

De Rekenkamer Rotterdam heeft in 2021 drie rapporten en twee brieven gepubliceerd. In 2021 waren vijf onderzoeken in uitvoering die in 2022 verschijnen. In de volgende paragrafen zijn de onderzoeken toegelicht.

2-2 gepubliceerd onderzoek in 2021

2-2-1 overzicht

In de onderstaande tabel is opgenomen wanneer de vijf onderzoeken zijn gepubliceerd en op welke datum de rekenkamer het onderzoek heeft toegelicht in de betreffende raadscommissie.

tabel 2-1: gepubliceerd onderzoek 2021

onderzoek	publicatie	toelichting in raadscommissie
G4-analyse geheimhouding	25 januari 2021	geen toelichting
gekleurde technologie	15 april 2021	16 september 2021
onderzoeksbrief Feyenoord City	21 mei 2021	25 mei 2021
broze bedoelingen	27 mei 2021	8 september 2021
onder de radar	28 mei 2021	15 juli 2021

2-2-2 G4-analyse geheimhouding

In 2020 is in G4-verband een analyse gemaakt van de wijze waarop de gemeenteraden van de vier grote steden (Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht) omgaan met geheimhouding. Dat is niet helemaal als zou moeten. Zo wordt vaak geheimhouding bekrachtigd zonder een inhoudelijk toereikende onderbouwing, wordt de duur van geheimhouding vaak niet vastgesteld, wordt geheimhouding niet tijdig opgeheven en wordt onnodig op te veel informatie geheimhouding opgelegd. Dit doet afbreuk aan de openbaarheid van bestuur en aan transparante politiek-bestuurlijke besluitvorming. Deze resultaten zijn opgenomen in een gezamenlijke brief aan de vier gemeenteraden en is op 25 januari 2021 verzonden.

Daarnaast is op hetzelfde moment een G4-brief aan de Tweede Kamer gestuurd, met daarin verbetersuggesties. In deze brief is aangegeven dat het bij de Tweede Kamer voorliggende wetsvoorstel 'Bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur' de in de praktijk geconstateerde tekortkomingen van geheimhouding niet oplost. In de brief aan de Tweede Kamer doen de rekenkamers verschillende voorstellen, zoals een verplichting om opgelegde geheimhouding te heroverwegen, het verplichten van een openbaar register, het creëren van een passende toezichtsvorm en meer ondersteuning aan gemeenteraden in hoe zij met geheimhouding zouden moeten omgaan.

Voor de gemeente Rotterdam geldt dat de gemeenteraad in december 2020 een nieuw beleidskader omtrent geheimhouding heeft vastgesteld. Hiermee worden de geschetste tekortkomingen grotendeels geadresseerd. In een separate aanbiedingsbrief van 25 januari 2021 geeft de Rekenkamer Rotterdam de gemeenteraad mee er voor te waken dat zij geheimhouding bekrachtigt op basis van een eigenstandig en inhoudelijk goed onderbouwd besluit.

De gemeenteraad heeft de desbetreffende brieven voor kennisgeving aangenomen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken is momenteel aan het onderzoeken hoe het de verbetersuggesties in de brief aan de Tweede Kamer kan oppakken.

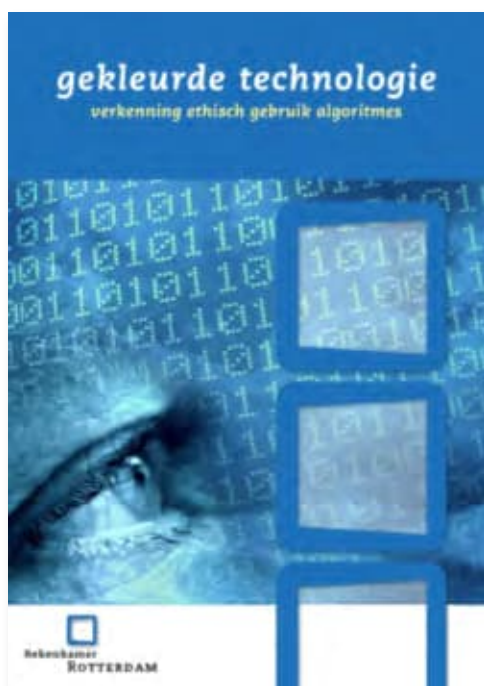
2-2-3 gekleurde technologie

In 2021 heeft de rekenkamer een onderzoek uitgevoerd naar het ethisch gebruik van algoritmes bij de gemeente. Op 15 april publiceerde de rekenkamer het bijbehorende rapport 'gekleurde technologie'. De rekenkamer concludeerde in dit rapport dat er bij de inzet van algoritmes nog te weinig besef is van de ethische risico's ervan. Op basis van een casestudy naar het algoritme 'project analytics uitkeringsfraude' concludeerde de rekenkamer onder andere dat de verantwoordelijkheid voor ethische risico's niet goed is georganiseerd. Hierdoor is er te weinig aandacht voor transparantie en eerlijkheid van het algoritme. Zo is niet navolgbaar welke keuzes rondom ethische vraagstukken zijn gemaakt en is het voor de betrokken burger onmogelijk goed zicht te krijgen hoe het algoritme een rol speelt bij de uitnodiging voor een heronderzoek.

Daarnaast is er een kans dat het algoritme, bijvoorbeeld door het gebruik van een zogeheten proxyvariabele laaggeletterdheid, tot vooringenomen uitkomsten leidt. Hiertegen heeft de gemeente onvoldoende maatregelen genomen.

De rekenkamer heeft onder meer aanbevelingen gedaan over het inrichten van een algoritmeregister, het opzetten van een duidelijke governance rondom algoritmes en het beheersen van de ethische risico's en over het verhogen van het bewustzijn rondom ethische risico's van algoritmes in de organisatie. Het college heeft alle aanbevelingen overgenomen. Het rapport is toegelicht in de commissie Majeure Projecten, Organisatie en Financiën (MPOF) op 16 september 2021.

Bij de raadsbehandeling van het rekenkamerrapport op 30 september 2021 heeft de gemeenteraad verschillende moties aangenomen, waaronder een motie waarin de rekenkamer verzocht wordt een vervolgonderzoek te doen naar de toepassing van algoritmes. Zoals in december 2021 in het onderzoeksprogramma 2022 is toegelicht, zal de rekenkamer aan dit verzoek voldoen en rond de zomer van 2022 starten met het vervolgonderzoek.

2-2-4 onderzoeksbrief Feyenoord City toetsing risico's en waarborgen

Sinds het najaar van 2019 heeft de rekenkamer onderzoek gedaan naar de financiële betrokkenheid van de gemeente bij Feyenoord City. In juli 2020 is een tussentijdse brief gepubliceerd. Op 21 mei 2021 is een tweede onderzoeksbrief verschenen waarin de rekenkamer met name heeft gekeken naar de extern uitgevoerde toetsing op het voldoen aan de voorwaarden van de zogenaamde Position Paper. Dit zijn voorwaarden

die de raad heeft verbonden aan de financiële deelname van de gemeente. De externe toetsing diende ter ondersteuning van de besluitvorming in de raad in juli 2021.

De rekenkamer concludeerde in de onderzoeksbrief onder meer dat in de externe toetsing over substantiële voorwaarden geen uitspraak werd gedaan. De bereidheid van betrokken financiers was nog niet getoetst en het ontbrak aan duidelijkheid over de financieringsstructuur en het risicoprofiel van de business case. Ook waren er onzekerheden over de bouwkosten en de risico's voor de gemeente bij de erfpachtconstructie voor de landaanwinning.

De rekenkamer deed de aanbeveling aan de raad om, gelet op het uitgangspunt dat aan alle voorwaarden van de Position Paper moet zijn voldaan, nog niet definitief in te stemmen met deelname aan Feyenoord City. De rekenkamer gaf verder als aanbeveling heldere normen te formuleren voor het toetsen van opschortende voorwaarden en afspraken te maken over de bewaking van nog uit te voeren acties. De rekenkamer heeft de brief toegelicht in de commissie MPOF op 25 mei 2021.

Door de beperkte periode tussen het verschijnen van de externe toets en de mogelijkheid de raad voorafgaand aan de besluitvorming te informeren, was in deze brief alleen het ambtelijk wederhoor verwerkt. De collegereactie is op 15 juni apart aan de raad toegezonden. In de reactie geeft het college aan de conclusies merendeels te delen, maar in enkele gevallen tot een andere weging van de resultaten te komen. De aanbevelingen van de rekenkamer zijn gericht aan de raad. De belangrijkste aanbeveling om te wachten met een definitief besluit was volgens het college niet nodig. Het college verwees naar de opschortende voorwaarde waarmee het raadsbesluit pas definitief van kracht gaat worden.

Met de publicatie van de tweede brief had de rekenkamer op dat moment het grootste deel van de onderzoeksvragen beantwoord. Daarmee stond nog de mogelijkheid open om een derde brief uit te brengen over de nog resterende onderzoeksvraag. De ontwikkelingen in het najaar van 2021, waarbij de plannen voor het nieuwe stadion worden heroverwogen, waren aanleiding voor de rekenkamer geen verder onderzoek uit te voeren.

2-2-5 broze bedoelingen

De komende jaren neemt het aantal ouderen van 65 jaar en ouder in Rotterdam met een derde toe, van 97.177 in 2018 naar 129.239 in 2035. Met het beleidsprogramma 'Rotterdam Ouder en Wijzer' wil de gemeente de stad voorbereiden op het groeiende aantal ouderen. Het programma omvat een viertal ambities. De gemeente wil dat ouderen gezonder leven, dat eenzaamheid vermindert, dat ouderen in een geschikte woning wonen en dat zij passende zorg en ondersteuning krijgen. Een groot deel van deze ambities is gericht op de lange termijn. Dit betekent dat veel van de werkelijke resultaten nog niet kunnen worden vastgesteld. Daarom heeft de rekenkamer onderzocht of te verwachten is dat de gemeente de met het ouderenbeleid beoogde resultaten op de lange termijn daadwerkelijk zal bereiken. Daarnaast heeft zij beoordeeld of de ambities van het ouderenbeleid aansluiten bij de wensen en behoeften van ouderen en of te verwachten is dat de maatregelen verschillende groepen ouderen zullen bereiken, zoals laaggeletterde ouderen, ouderen met een lage sociaaleconomische positie en ouderen met een niet-westerse migratieachtergrond. De bevindingen uit het onderzoek zijn op 27 mei 2021 gepubliceerd in het rapport 'Broze bedoelingen. Ex ante onderzoek naar effecten ouderen beleid'.

Uit het rekenkameronderzoek blijkt dat niet te verwachten is dat de gemeente met het ouderenbeleid haar ambities op lange termijn zal realiseren. Een eerste reden waarom de ambities volgens de rekenkamer niet zullen worden gerealiseerd, is dat meerdere maatregelen onrealistische verwachtingen bevatten. Zo verwacht de gemeente dat

ouderen na hun pensionering hun talenten in willen zetten voor de Rotterdamse samenleving, maar veel ouderen willen of kunnen dat helemaal niet. Ten tweede houdt de gemeente onvoldoende rekening met de leefwereld van ouderen. Zo sluiten veel maatregelen niet aan bij de wensen en problemen van (potentieel) kwetsbare ouderen, zoals ouderen met een laag inkomen en/of opleidingsniveau en ouderen met een niet-westerse migratieachtergrond. Dit geldt bijvoorbeeld voor de huisbezoeken aan ouderen vanaf 75 jaar die bedoeld zijn om eenzaamheid te signaleren en verminderen. Ten derde voert de gemeente onvoldoende regie over de samenwerking met andere organisaties die bij de uitvoering van het ouderenbeleid betrokken zijn. Zo heeft de gemeente weliswaar met woningcorporaties afgesproken hoeveel woningen er tot en met 2030 gerealiseerd moeten worden, maar heeft zij niet vastgelegd hoeveel van deze woningen voor ouderen bestemd zijn. Ten slotte leert de gemeente onvoldoende van ervaringen met de voorlopers van de ouderenhubs.

Het rapport is op 8 september 2021 behandeld in de gemeenteraadscommissie Zorg, Onderwijs, Cultuur en Sport. Aansluitend vond er een expertmeeting plaats met deskundigen, uitvoerders en ouderenorganisaties. In raadsvergadering van 30 september 2021

heeft de raad vervolgens twaalf van de dertien aanbevelingen van de rekenkamer overgenomen. De aanbeveling om meer onderzoek te doen vanuit de leefwereld van de ouderen zelf, waaronder ouderen met een migratieachtergrond, werd niet overgenomen. In de raadsvergadering werden tevens tien moties aangenomen. De moties hebben met name betrekking op wonen (mogelijkheden meer labels, meer inzet op doorstroom, onderzoek midden- en hoger segment). Ook werd het college gevraagd om van de vragenlijst voor de huisbezoeken een topiclijst te maken.

2-2-6 onder de radar

Op 28 mei 2021 publiceerde de rekenkamer het rapport 'Onder de radar. Onderzoek naar aanpak ondermijnende criminaliteit'. Daarin onderzocht de rekenkamer in hoeverre de gemeente een adequate aanpak van ondermijning hanteert en of er sprake is van toegevoegde waarde voor de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. In het onderzoek stond de rekenkamer ook stil bij de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan de eigen rol binnen deze aanpak en de wijze waarop zij het beschikbare instrumentarium inzet.

In het onderzoek concludeert de rekenkamer dat de gemeente voortvarend te werk gaat bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Sinds 2014 nam het aantal bestuurlijke maatregelen fors toe. Ook zijn alle gemeentelijke clusters in meer of mindere mate bij de aanpak betrokken en zijn er meer middelen en capaciteit beschikbaar gekomen. De rekenkamer heeft echter niet kunnen vaststellen in hoeverre de verhoogde inzet daadwerkelijk bijdraagt aan minder ondermijnende criminaliteit. Dit is onder meer het gevolg van vrijblijvende beleidskaders en algemene doelstellingen, beperkt uitgewerkte probleemanalyses, gefragmenteerde monitoring en beperkte

verantwoording aan de raad. Ook verwerd de term ondermijning tot een containerbegrip dat verwijst naar zowel klassieke gemeentelijke taken als taken op het terrein van opsporing en justitie. Dat bemoeilijkt de formulering van duidelijke doelstellingen en afbakening van de inzet.

In haar aanbevelingen wijst de rekenkamer op vier dilemma's in de huidige aanpak, die betrekking hebben op het bestuurlijke instrumentarium, de breedte van de definitie van ondermijning, de wenselijkheid van doelstellingen en het soort aanpak. Op deze onderwerpen zijn expliciete keuzes nodig om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te versterken.

De reactie van het college was tweeledig. Ten eerste verzocht het college "om in de rapportages niet te refereren aan vertrouwelijke documenten en informatie". De rekenkamer heeft besloten hieraan te voldoen door alle bronvermeldingen, referenties en verwijzingen naar door het college vertrouwelijk geachte documenten (in voetnoten en in de lopende tekst) te verwijderen, tenzij deze reeds elders op bepaalde wijze openbaar zijn gemaakt. Daarnaast is de onderliggende casusrapportage, waarin veel van zulke vermeldingen staan, niet als bijlage in het rapport opgenomen. Ten tweede gaf het college aan de aanbevelingen gedeeltelijk over te nemen.

Het rapport is op 15 juli 2021 behandeld in de Commissie Veiligheid & Bestuur. Op 9 september 2021 heeft de gemeenteraad besloten om de conclusies en aanbevelingen aan het college over te nemen.

2-3 lopend onderzoek 2021

2-3-1 overzicht

In 2021 liepen vijf onderzoeken die in 2022 doorlopen. In de onderstaande tabel zijn deze opgenomen. Aanvullend neemt de Rekenkamer Rotterdam nog deel aan een breder onderzoek met andere rekenkamers naar informatieverzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

tabel 2-2: lopend onderzoek in 2021

onderzoek	verwacht publicatiemoment
woonvisie	tweede kwartaal 2022
jongerenwerk	eerste helft 2022
eindbeoordeling collegetargets	februari 2022
integriteit	eerste kwartaal 2023
MRDH	tweede helft 2022

2-3-2 woonvisie

Op 3 december 2020 publiceerde de rekenkamer de opzet voor het onderzoek naar de Woonvisie Rotterdam. De woonvisie (uit 2016) heeft als ambitie een stijging van het aantal Rotterdamse woningen in het midden- en hoge segment en een afname van het aantal goedkope woningen, met name op Zuid. De huidige coalitie stelde in 2019 de

koers bij met een addendum op de woonvisie. De slooppoging werd iets minder groot en de totale woningvoorraad moest in de periode tot 2030 juist nog sterker groeien dan in de woonvisie al was beoogd.

Met het onderzoek wil de rekenkamer inzicht geven in hoeverre en op welke manier de Woonvisie, en het addendum daarop, tot nu toe heeft geleid tot een woningvoorraad die aansluit bij de behoefte van de Rotterdammers. De rekenkamer kijkt hiervoor hoe de woonvraag en woonaanbod zich (getalsmatig) tot elkaar verhouden. Ook wil de rekenkamer helder krijgen in hoeverre de inzet van gemeentelijke instrumenten en de uitvoering van samenwerkingsafspraken (tussen gemeente en andere actoren) heeft bijgedragen aan een betere aansluiting tussen vraag en aanbod.

In het tweede kwartaal van 2022 wordt het rapport aan de gemeenteraad aangeboden. Aanvullend op de rapportage voor Rotterdam wordt een publicatie opgesteld met een synthese van de vijf woonvisie-onderzoeken die de rekenkamer momenteel uitvoert.

2-3-3 jongerenwerk

Op 22 september 2020 heeft de rekenkamer de opzet voor het onderzoek welzijnswerk jongeren gepubliceerd. Met dit onderzoek beoogt de rekenkamer inzicht te krijgen in de doelen die de gemeente met het beleidsplan Nieuw Rotterdams Welzijn wilde bereiken voor jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 23 jaar. De rekenkamer beoordeelt de mate waarin die doelen zijn behaald en de bijdrage die de welzijnsorganisaties hebben geleverd aan het bereiken van die doelen. Daarbij heeft de rekenkamer ook oog voor het nieuwe beleidsplan voor welzijn, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp voor de periode 2021-2026 'Heel de stad'. Naar verwachting wordt de rapportage voor de zomer van 2022 gepubliceerd.

2-3-4 eindbeoordeling college targets 2018-2022

In februari 2022 publiceerde de rekenkamer een rapport over de eindbeoordeling van de college targets 2018-2022 naar aanleiding van de eindverantwoording van het college. In deze rapportage reflecteerde de rekenkamer ook op twintig jaar college targets.

Deze rapportage sluit aan bij de eerdere onderzoeksbriefen in deze collegeperiode over de vijftien college targets. In de brieven van 6 december 2018 en 4 november 2019 werden de controleerbaarheid en de juistheid van de targets beoordeeld. In de onderzoeksbrief van 17 juni 2020 werden de mijlpalen voor 2019 beoordeeld.

2-3-5 integriteit

De rekenkamer is in december 2020 in een motie verzocht onderzoek te doen naar de integriteit binnen de gemeente Rotterdam. In mei 2021 is de onderzoeksopzet gepubliceerd. De gepubliceerde onderzoeksopzet had de nodige open einden. Dit was een bewuste keuze om ook enige ruimte te laten voor de nieuwe directeur. De periode na de publicatie van de opzet is benut voor een nadere afbakening en uitwerking van de onderzoeksvragen en -methoden. Per februari 2022 is de rekenkamer gestart met de uitvoering van het onderzoek. In het onderzoek wordt de volgende onderzoeksvraag gehanteerd: *Hoe is binnen de gemeente het proces van detecteren, oppakken en onderzoeken, afhandelen en leren van integriteitsschendingen georganiseerd en is het adequaat om integriteitsschendingen te ontdekken en de kans op nieuwe integriteitsschendingen te verkleinen?*

Meer informatie over het onderzoek is te lezen in het werkdocument dat als bijlage bij dit jaarverslag is opgenomen. Er wordt gestreefd naar een publicatie van het onderzoek in het eerste kwartaal van 2023. Het publicatiemoment wijkt hiermee overigens af van

de indicatie in de in december gepubliceerde onderzoeksprogrammering 2022. Op basis van het later gereedgekomen werkdocument is dit aangepast.

2-3-6 Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) is een samenwerkingsverband van 23 gemeenten gericht op versterking van de regio. Het samenwerkingsverband heeft wettelijke taken op het gebied van verkeer en vervoer en richt zich daarnaast op economische ontwikkeling. De gemeenteraad van Rotterdam heeft in mei 2021 een motie aangenomen waarin de rekenkamer wordt gevraagd onderzoek te gaan doen naar het economisch programma van de MRDH. De rekenkamer heeft de raad 31 mei 2021 laten weten het onderzoek te gaan uitvoeren. Uit de motie blijkt dat de raad behoefte heeft meer inzicht te krijgen in de precieze rol en positie van de MRDH en in de opbrengsten van de inspanningen gericht op economische ontwikkeling. In het onderzoek kijkt de rekenkamer ook naar de mogelijkheden die de gemeenteraad heeft om zijn rol in de MRDH te vervullen en hoe de raad de beschikbare mogelijkheden benut.

De onderzoeksopzet is op 10 januari 2022 gepubliceerd en zal vlak na de zomer van 2022 verschijnen zodat de raad het rapport kan gebruiken bij de discussie over de nieuwe Strategische Agenda. Omdat in de gemeenschappelijke regeling 23 gemeenten participeren is in het ontwikkelen van de onderzoeksopzet meer dan gebruikelijk de dialoog gezocht met zowel partijen die betrokken zijn bij de MRDH als met rekenkamer(commissie)s van andere MRDH-gemeenten.

3 Rekenkamer Barendrecht

3-1 inleiding

De Rekenkamer Barendrecht had in 2021 één onderzoek in uitvoering dat later in 2022 verschijnt. In de volgende paragraaf is het onderzoek toegelicht.

3-2 lopend onderzoek

3-2-1 woonvisie

Nadat er 25 jaar lang fors gebouwd is, neemt het bouwtempo in de gemeente Barendrecht de laatste jaren af. Toch zijn er nog altijd bouwplannen, zoals in het gebied Stationstuinen. In de woonvisie signaleerde de gemeente in 2016 enkele vraagstukken op de woningmarkt. Zo zou er behoefte zijn aan woningen in het middeldure segment. Ook zijn er inspanningen om ouderen te stimuleren te verhuizen naar een kleinere woning en jongeren te helpen een woning te vinden. Vanuit de regio klinkt daarnaast de vraag naar meer goedkope woningen, om zo gezamenlijk zorg te dragen voor een toegankelijke woningmarkt. De rekenkamer richt zich in dit onderzoek op de vraag of het beleid van de gemeente leidt tot een betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de Barendrechtse woningmarkt. Het onderzoek ging begin 2021 van start.

Het rapport wordt in het tweede kwartaal van 2022 aan de gemeenteraad aangeboden. Aanvullend op deze rapportage wordt een publicatie opgesteld met een synthese van de vijf woonvisie-onderzoeken die de rekenkamer momenteel uitvoert.

4 Rekenkamer Lansingerland

4-1 inleiding

In 2021 had de Rekenkamer Lansingerland twee onderzoeken in uitvoering. Beide onderzoeken verschijnen in 2022. In de volgende paragraaf zijn de beide onderzoeken toegelicht.

4-2 lopend onderzoek

4-2-1 woonvisie

De gemeente laat in haar vorige en huidige woonvisie zien dat zij streeft naar een goede aansluiting tussen vraag en aanbod op de Lansingerlandse woningmarkt. Met dit onderzoek wil de rekenkamer in eerste instantie nagaan in hoeverre sinds 2015 de aansluiting tussen vraag en aanbod is verbeterd. De rekenkamer zoomt daarbij in op een aantal groepen, zoals lage- en middeninkomens. De rekenkamer kijkt ook in hoeverre de inzet van gemeentelijke instrumenten en de uitvoering van samenwerkingsafspraken (tussen de gemeente en andere actoren) hebben bijgedragen aan een eventuele betere aansluiting tussen vraag en aanbod. Ten slotte heeft de rekenkamer specifieke aandacht voor het gemeentelijk huisvestingsbeleid voor arbeidsmigranten, omdat zij een relatief grote groep vormen binnen de bijzondere doelgroepen die de gemeente in haar woonvisie onderscheidt.

Het rapport wordt in het tweede kwartaal van 2022 gepubliceerd. Aanvullend op deze rapportage wordt een publicatie opgesteld met een synthese van de vijf woonvisie-onderzoeken die de rekenkamer momenteel uitvoert.

4-2-2 Wmo

Het aantal burgers dat in Lansingerland gebruik maakt van Wmo-voorzieningen groeit, waardoor ook de kosten fors stijgen. Deze stijging heeft grote invloed op de gemeentebegroting. Vanwege deze impact zal de rekenkamer onderzoeken in hoeverre de gemeente inzicht heeft in de toekomstige ontwikkeling van het gebruik en de kosten van Wmo-voorzieningen, zij de oorzaken van deze ontwikkeling kent en of zij al effectieve maatregelen heeft getroffen om de kosten te beheersen. De rekenkamer zal in dit onderzoek ook aandacht hebben voor hoe de gemeente omgaat met het spanningsveld tussen enerzijds sturing op kosten en anderzijds het verlenen van optimale ondersteuning voor kwetsbare burgers. De opzet is op 3 december 2021 gepubliceerd. Het onderzoek zal in de eerste helft van 2022 tot een publicatie leiden.

5 Rekenkamer Capelle aan den IJssel

5-1 inleiding

De Rekenkamer Capelle aan den IJssel heeft in 2021 één onderzoek gepubliceerd. In 2021 was één onderzoek in uitvoering dat in 2022 zal verschijnen. In de volgende paragrafen zijn de onderzoeken toegelicht.

5-2 gepubliceerd onderzoek in 2021

5-2-1 het Nieuwe Rivium

De gemeente Capelle aan den IJssel heeft de ambitie om het bestaande bedrijventerrein Rivium, gelegen aan de westzijde van Capelle aan den IJssel, te transformeren tot een grootschalig nieuw geïntegreerd woonwerkgebied met circa 5.000 woningen. De gemeenteraad heeft eind september 2020 het Gebiedspaspoort 2.0 Rivium (GP2.0) voor deze gebiedsontwikkeling vastgesteld. De rekenkamer heeft in het onderzoek onderzocht of het project- en risicomanagement in opzet toereikend zijn om de gebiedsontwikkeling het Nieuwe Rivium binnen de gestelde kaders uit te kunnen voeren en of de raad voldoende in staat wordt gesteld zijn kaderstellende en controlerende rol te vervullen.

Het onderzoek is op 28 mei 2021 gepubliceerd in de vorm van een onderzoeksbrief. De rekenkamer concludeerde dat er weliswaar afspraken zijn gemaakt tussen de gemeente en private partijen, maar dat de samenwerkingsovereenkomst (SOK) nog niet gereed was. De betrokken partijen waren nog niet tot overeenstemming gekomen over bindende juridische afspraken. De gemeente hanteert het strikte uitgangspunt dat het project volledig voor rekening en risico van de markt wordt uitgevoerd. Dit is, gelet op ervaringen met soortgelijke grootschalige gebiedsontwikkelingen elders, niet zonder meer realistisch. Verder stelde de rekenkamer vast dat de interne governance van het project in opzet in orde was. De gemeenteraad is volgens de rekenkamer tot de vaststelling van het GP2.0 in voldoende mate door het college over het project geïnformeerd. Sinds de vaststelling is de raad echter minder frequent en minder goed geïnformeerd over de voortgang van het project, met name over de ontwikkeling van de formeel juridische afspraken, die een essentieel onderdeel vormen voor de continuïteit van het project.

De rekenkamer heeft op 21 juni 2021 de onderzoeksbrief toegelicht in de commissie Stadsontwikkeling en- Beheer (SOB). Daarna is de onderzoeksbrief op 12 juli 2021 behandeld in de raad. Er was een amendement ingediend om aanbeveling 9 inzake risicobereidheid 'Accepteer dat bij een omvangrijk en complex herontwikkelingsproject als het Nieuwe Rivium de risicobereidheid niet nihil kan zijn' te schrappen. Dit amendement is bij stemming aangenomen met 28 voor en 4 tegen. Op 8 oktober 2021 werd een door het college opgestelde plan van aanpak naar aanleiding van de onderzoeksbrief in de commissie SOB behandeld.

5-3 lopend onderzoek

5-3-1 woonvisie

Uitgangspunt van de Capelse Woonvisie 2013-2020 was de afronding van voortdurende stadsuitbreiding. Capelle aan den IJssel ging “van groeikern naar beheergemeente”. Daarmee werd het uitgangspunt om te bouwen voor een stad van minimaal 65.000 inwoners losgelaten. De actualisatie van de woonvisie uit 2019 markeerde een omslag in het woonbeleid. Onder andere waren er op regionaal niveau afspraken gemaakt over de sociale woning voorraad en ging Capelle aan den IJssel weer uit van een bevolkingsgroei van maximaal 13.000 inwoners. De rekenkamer onderzoekt in welke mate het woonbeleid van de gemeente Capelle aan den IJssel de afstemming van vraag en aanbod op de woningmarkt verbetert. Ook kijkt de rekenkamer in hoeverre de inzet van gemeentelijke instrumenten en de afspraken met partners binnen het woonbeleid hieraan hebben bijgedragen.

Het onderzoek zal in het tweede kwartaal van 2022 tot publicatie leiden. Aanvullend op deze rapportage wordt een publicatie opgesteld met een synthese van de vijf woonvisie-onderzoeken die de rekenkamer momenteel uitvoert.

6 Rekenkamer Krimpen aan den IJssel

6-1 inleiding

De Rekenkamer Krimpen aan den IJssel heeft in 2021 één onderzoek in uitvoering dat later in 2022 verschijnt. In de volgende paragraaf is het onderzoek toegelicht.

6-2 lopend onderzoek

6-2-1 subsidies

In het onderzoek zal de rekenkamer een beoordeling geven van de kwaliteit van de prestatieafspraken met gesubsidieerde instellingen, van de door de instellingen geleverde prestaties en van de wijze waarop de gemeente handelt bij eventueel niet nakomen van de prestatieafspraken. Er zijn drie subsidie-ontvangende organisaties geselecteerd: het Streekmuseum Krimpenerwaard, Synerkri en Enver. De opzet is op 20 september 2021 gepubliceerd. Het onderzoek zal naar verwachting rond de zomer van 2022 gereed zijn.

7 Rekenkamer Albrandswaard

7-1 inleiding

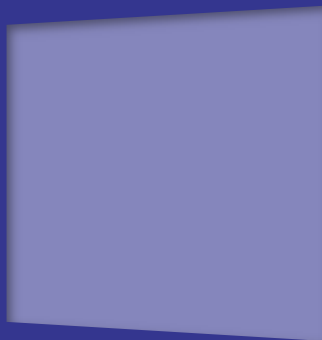
In 2021 had de Rekenkamer Albrandswaard één onderzoek in uitvoering dat later in 2022 verschijnt. In de volgende paragraaf is het onderzoek toegelicht.

7-2 lopend onderzoek

7-2-1 woonvisie

De woonvisie 2016-2025 van Albrandswaard heeft de kwaliteit van wonen in de gemeente Albrandswaard als kernkwaliteit benoemd. In november 2020 heeft de raad een woningmarktprogramma vastgesteld. Met het programma wordt beoogd 'nieuw te bouwen woningen zo veel mogelijk ten goede te laten komen aan de eigen inwoners' van Albrandswaard. Er wordt onder meer gestreefd naar de realisatie van ongeveer 75 woningen per jaar. Ook in regionaal verband zijn afspraken gemaakt over de omvang van de sociale woningenvoorraad binnen de regio Rotterdam. De rekenkamer kijkt in het onderzoek in welke mate het woonbeleid van de gemeente Albrandswaard de afstemming van vraag en aanbod op de woningmarkt verbetert. Ook kijkt de rekenkamer in hoeverre de inzet van gemeentelijke instrumenten en de afspraken met partners binnen het woonbeleid hieraan hebben bijgedragen.

De opzet is op 20 april 2021 gepubliceerd. Het onderzoek zal in het tweede kwartaal van 2022 tot een rapport leiden. Aanvullend op deze rapportage wordt een publicatie opgesteld met een synthese van de vijf woonvisie-onderzoeken die de rekenkamer momenteel uitvoert.

8 overige publicaties en activiteiten

8-1 inleiding

Naast de reguliere onderzoeken verricht de rekenkamer ook op incidentele basis activiteiten die in het verlengde liggen van het rekenkamerwerk of daar een spin off van zijn. Het schrijven van artikelen is daar een voorbeeld van, evenals het geven van gastcolleges of externe presentaties. Ook kunnen publicaties voor een bredere doelgroep worden opgesteld. In 2021 droeg de rekenkamer bijvoorbeeld bij aan een brief van de G4-rekenkamers aan de Tweede Kamer, met daarin verbeter suggesties voor de omgang met geheimhouding. Ook besloot de rekenkamer in 2021 het onderzoeksprogramma voor 2022 apart en voorafgaand aan het nieuwe kalenderjaar te publiceren, in plaats van als onderdeel van het jaarverslag.

8-2 publicatie onderzoeksprogramma

Op 23 december 2021 heeft de rekenkamer het onderzoeksprogramma voor 2022 gepubliceerd. Het onderzoeksprogramma presenteert de onderzoeken die de rekenkamer in 2022 afrondt en opstart. Bij aanbieding hiervan is alle gemeenteraden aangeboden een toelichting te geven. Barendrecht heeft van dat aanbod gebruik gemaakt. Voortaan zal de rekenkamer voor aanvang van het nieuwe kalenderjaar de onderzoeksagenda publiceren, met een grove publicatiekalender. Hiermee wordt explicieter een onderscheid gemaakt tussen terugblikken en verantwoorden via het jaarverslag en vooruitblikken via de onderzoeksprogrammering.

Het gepresenteerde programma richt zich op de afronding van de bestaande programmering. Op één uitzondering na zijn geen nieuwe onderwerpen opgenomen ten opzichte van vorig jaar. Wel heeft de rekenkamer voor enkele thema's opnieuw beoordeeld in hoeverre een onderzoek op dit moment nog relevant is. Hiervoor zijn zogenaamde selectietoetsen uitgevoerd. Daar waar wel ruimte in de agenda aanwezig is, is gekozen voor het gebruiken van de uitkomsten van de begin 2021 uitgevoerde stemkastsessie.

De publicatie van het onderzoeksprogramma is een eerste zichtbare stap in de herijking van de onderzoeksprogrammering. Vanwege het belang van het onderzoeksprogramma zal de rekenkamer in 2022 de huidige werkwijze verder tegen het licht houden. Hiervoor is een werkgroep ingericht. Met name is aandacht voor het huidige proces om te komen tot een goede selectie van onderwerpen en de omvang van de programmering. Een belangrijk aandachtspunt is de wijze waarop de rekenkamer kan aansluiten op de kennisbehoefte en onderzoekswensen van de gemeenteraad.

8-3 externe optredens en andere publicaties

presentaties

- deelname aan focusgroep BZK/Berenschot inzake versterking positie raadsleden, 21 januari 2021.
- workshop over inhuur in de gemeente Rotterdam 'druk op en met inhuur', congres HRM in de overheid, 1 april 2021.
- lezing over het rapport Burgers op de Bres, Stadmakerscongres 2020/2021, 3 mei 2021.
- module 'innovatieve vormen van rekenkameronderzoek', NVRR-EUR-cursus rekenkameronderzoek, 7 oktober 2021.
- presentatie onderzoek algoritmes voor SpringCo, 25 oktober 2021
- presentatie Seminar Jaarrekeningactualiteiten voor gemeenten en provincies (SBO), over ethiek van algoritmes, 18 november 2021.

8-4 samenwerking andere rekenkamers

G4

De Rekenkamer Rotterdam werkt in G4-verband samen met de rekenkamers van Amsterdam, Den Haag en Utrecht. Naast bestuurlijk overleg vindt onderlinge kennisuitwisseling plaats. De kennisuitwisseling bestaat onder andere uit intervisie met collega's van andere rekenkamers. Verschillende onderzoekers en projectleiders nemen hieraan deel. Ook is in G4-verband aandacht voor gemeenschappelijk onderzoek. In 2021 leidde dit tot de publicatie over het thema geheimhouding.

Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVRR)

Ook in breder verband heeft de Rekenkamer Rotterdam contact met andere rekenkamers. De rekenkamer is lid van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVRR). In 2021 namen medewerkers deel aan verschillende bijeenkomsten als werksessies en cursussen. Onder andere is het jaarcongres door de directeur en meerdere medewerkers bezocht. Daarnaast is een van de medewerkers lid van de juridische denktank van de NVRR. De NVRR organiseert regelmatig een zogenaamde 'Doe Mee-onderzoek' waaraan rekenkamer en rekenkamercommissies kunnen deelnemen. De Rekenkamer Rotterdam heeft dit jaar deelgenomen aan het onderzoek naar de afhandeling van Wob-verzoeken.

9 directeurswissel

9-1 inleiding

Het jaar 2021 stond voor de Rekenkamer Rotterdam onder andere in het teken van het afscheid van Paul Hofstra en het aantreden van Marjolein van Asselt als nieuwe directeur. In 2009 trad Paul Hofstra aan als directeur. Na twaalf jaar liep in 2021 zijn tweede termijn af. Paul Hofstra is tot 1 juni 2021 in functie geweest. Marjolein van Asselt is op 14 juni 2021 aangetreden en op 17 juni 2021 in de gemeenteraad beëdigd.

De Rekenkamer Rotterdam werkt niet alleen voor de gemeenteraad van Rotterdam, maar vervult die rol van ook voor vijf gemeenten in de regio: Barendrecht, Lansingerland, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Albrandswaard. Bij verordening is geregeld dat de directeur van de Rekenkamer Rotterdam *qualitate qua* ook directeur van de rekenkamers van die gemeenten is. In de periode na haar aantreden is Marjolein van Asselt ook in deze gemeenten beëdigd.

9-2 afscheidsseminar

Het publieke afscheid van Paul Hofstra als directeur van de Rekenkamer Rotterdam vond vanwege corona uiteindelijk plaats op 15 oktober. Onder leiding van dagvoorzitter Gerda van Dijk gaven Armin van Buuren (Erasmus Universiteit), Vincent Roozen (gemeente Rotterdam), Ewoud Irrgang (Algemene Rekenkamer) en Jan de Ridder (Rekenkamer Metropool Amsterdam) hun reflectie op de rol van de rekenkamer, de bijdrage van Paul Hofstra als directeur en perspectieven voor toekomstige ontwikkeling. In het afscheidsseminar werd onder andere de uitdaging voor de rekenkamer neergelegd om zowel de onafhankelijke controleur op afstand te zijn ten behoeve van de gemeenteraad als bij te dragen aan het leren binnen de gemeentelijke organisatie. Deze uitdaging werd verwoord als de 'tweebenige rekenkamer'. Voor de rekenkamer vergt dat naast hoogwaardig onderzoek aandacht voor de wisselwerking met het college en de gemeentelijke organisatie.

Tijdens de afscheidsreceptie werd Paul Hofstra toegesproken door burgemeester Ahmed Aboutaleb die dankte hem voor zijn bijdrage aan de stad Rotterdam.

9-3 perspectief voor de toekomst

De wisseling van de directeur van de Rotterdamse Rekenkamer is ook een logisch moment om stil te staan bij de huidige werkwijze en de mogelijkheden voor doorontwikkeling van de rekenkamer als instituut. De nieuwe directeur heeft op basis van haar indrukken verschillende speerpunten benoemd die in 2021 zijn opgepakt en in 2022 een vervolg krijgen:

- de inrichting van de governance;
- de ontvlechting van de Rekenkamer Sint Eustatius;
- het bestuurlijk arrangement met de buurgemeenten;
- het communicatiebeleid.

afscheidsseminar Paul Hofstra – burgerzaal Stadhuis Rotterdam

9-3-1 governance rekenkamer

Voor een instituut als de rekenkamer zijn de checks and balances belangrijk. De rekenkamer is onafhankelijk gepositioneerd en dat geeft de directeur een groot mandaat en veel eigenstandige bevoegdheid. Het is echter wel belangrijk dat verantwoording wordt afgelegd over de invulling daarvan en dat op institutionele keuzes wordt gereflecteerd.

Onderdeel van de governance is de aanwezigheid van een klankbordgroep die de directeur kan adviseren. Deze klankbordgroep heeft een informele status. Het komend jaar wordt met ondersteuning van een ervaren adviseur ingezet op de omvorming van de klankbordgroep naar een Raad van Advies met een formele adviesrol.

De inrichting van de governance speelt niet alleen op het niveau van de rekenkamer als organisatie, maar ook op het niveau van de individuele gemeenten. Van oudsher was er binnen de Rotterdamse gemeenteraad een rekenkamercommissie. Deze is momenteel echter niet meer actief. Afgelopen jaar zijn de voorbereidingen getroffen

om deze commissie in de nieuwe raadsperiode weer te activeren. In Albrandswaard, Capelle aan den IJssel en Krimpen aan den IJssel is een begeleidingscommissie actief. Een dergelijke commissie ontbreekt in Lansingerland en Barendrecht. Als onderdeel van de aandacht voor de inrichting van de governance zal ook de rol van de begeleidingscommissies worden meegenomen.

9-3-2 ontvlechting Rekenkamer Rotterdam – Rekenkamer Sint Eustatius

Hoewel de Verordening Rekenkamer Rotterdam alleen de mogelijkheid noemt dat de directeur Rekenkamer Rotterdam ook directeur kan zijn van de rekenkamer van gemeenten uit de voormalige Stadsregio, is de directeur Rekenkamer Rotterdam medio mei 2020 tot voorzitter benoemd van de Rekenkamer Openbaar Lichaam Sint Eustatius (RK Ole). Omdat deze benoeming op persoonlijke titel was, bleef hij ook na het vertrek bij de Rekenkamer Rotterdam op 1 juni 2021 voorzitter van de RK OLE. De middelen van de RK Ole werden beheerd door de Rekenkamer Rotterdam. Daarnaast leverde de Rekenkamer Rotterdam onderzoekscapaciteit ten behoeve van de RK Ole, waarvoor zij financieel werd gecompenseerd. Dat gold ook voor de inzet van het bureauhoofd van de Rekenkamer Rotterdam, die eveneens per medio mei 2020 benoemd werd als lid van de RK Ole.

Met directeurswisseling bij de Rekenkamer Rotterdam in juni 2021 ontstond een diffuse situatie. De voormalige directeur was nog steeds voorzitter van de RK Ole en bestuurlijk verantwoordelijk voor deze rekenkamer, maar de middelen, het beheer daarvan en de onderzoekscapaciteit waren bij het bureau van de Rekenkamer Rotterdam belegd. De nieuwe directeur draagt echter de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het bureau. Om (bestuurlijke) verantwoordelijkheden strikt te scheiden, hebben de voormalige directeur (en dus tevens voorzitter RK Ole) en de huidige directeur Rekenkamer Rotterdam een zogeheten ontvlechtingsovereenkomst afgesloten, waarin afspraken werden gemaakt over een geleidelijke ontkoppeling. Deze is bijgevoegd in bijlage 1. Onder meer werd afgesproken dat een onderzoeker van de Rekenkamer Rotterdam tot 1 november 2021 de tijd kreeg een onderzoek voor de RK Ole af te ronden, dat een bezoek aan het eiland zou worden gefaciliteerd om bestuurlijke taken af te ronden en dat uiterlijk december 2021 resterende middelen van de RK Ole door de Rekenkamer Rotterdam zouden worden teruggestort naar het openbaar lichaam Sint Eustatius.

Alle kosten die het bureau van de Rekenkamer Rotterdam vanwege de RK Ole heeft gemaakt (uren en out of pocket-kosten), zijn gedekt uit een separate bijdrage vanuit Sint Eustatius. De financiële ontvlechting is terug te zien in de resultatenrekening (hoofdstuk 11). Hoewel ook op persoonlijke titel benoemd, heeft het bureauhoofd van de Rekenkamer Rotterdam de eilandsraad van Sint Eustatius om ontslag per 1 januari 2022 gevraagd. Uiteindelijk was er per 1 januari 2022 geen enkele bestuurlijke en organisatorische relatie meer tussen (het bureau van) de Rekenkamer Rotterdam en de RK Ole.

9-3-3 bestuurlijk arrangement buurgemeenten

Formeel is de directeur Rekenkamer Rotterdam tevens directeur van de rekenkamer van de aangesloten gemeenten. Daarmee is zij momenteel directeur van zes rekenkamers en bedient het bureau van de Rekenkamer Rotterdam zes verschillende rekenkamers. Deze juridische constellatie schuurt enigszins met de meer feitelijke situatie waarin er één rekenkamerbureau is – dat van Rotterdam – dat ook vijf andere gemeenteraden bedient; de personen zijn immers hetzelfde. Deze feitelijke constellatie wordt vooral manifest bij het programma woonvisie, waarin bij vijf gemeenten onderzoek naar het

woonbeleid wordt verricht. In bredere zin ontbrak het de laatste jaren aan inhoudelijke synergie in de onderzoeksprogramma's voor de verschillende gemeenten, terwijl de toegevoegde waarde van het werken voor meerdere gemeenten toch vooral daarin zit. In 2022 zal met de verschillende gemeenteraden verkend worden hoe meer synergie kan worden gerealiseerd en wat dit betekent voor de bestuurlijke vormgeving van het arrangement.

9-3-4 communicatiestrategie

Na een aantal interne discussies en gesprekken met communicatie-experts heeft de Rekenkamer Rotterdam in het najaar op tijdelijke basis een ervaren communicatiestrategist aangetrokken om in samenspraak met alle medewerkers een communicatiestrategie te ontwikkelen. In dat proces zijn ook diverse stakeholders geïnterviewd, waaronder diverse leden van de Rotterdamse gemeenteraad. Naar verwachting is de communicatiestrategie voor de zomer van 2022 gereed.

9-3-5 (zelf)evaluatie en visitatie

De Rekenkamer Rotterdam heeft zich gecommitteerd aan het zogeheten Kwaliteitshandvest, dat is ondertekend door de bestuurders van de G4-rekenkamers en de Randstedelijke Rekenkamer. In dit handvest is onder meer bepaald dat elke rekenkamer zich ten minste eenmaal in de zes jaar laat visiteren, met in ieder geval een interne evaluatie (primair gericht op kwaliteitsverbetering) of een externe evaluatie (primair gericht op externe verantwoording). Tevens dient minimaal één keer in de zes jaar een zelfevaluatie plaats te vinden. Deze kan als basis dienen voor de visitatie/evaluatie.

De laatste (externe) evaluatie van de rekenkamer was in 2014, voorafgaand aan de herbenoeming van de toenmalige directeur. De volgende evaluatie had uiterlijk in 2021 moeten plaatsvinden, maar dat is niet gebeurd. Wel is in mei 2021 de zelfevaluatie door de toenmalige directeur vastgesteld.

Er is al begonnen met het aanpakken van de verbeterpunten uit de zelfevaluatie. Het betreft veelal actualisaties van interne procedures en reglementen. Verder is een proces in gang gezet om de wijze waarop de onderzoeksprogrammering tot stand komt aan te passen. Hierbij is aandacht voor de bevindingen uit de zelfevaluatie, zoals meer betrokkenheid van het bureau en meer transparantie in de keuze van onderwerpen.

De nieuwe directeur betreurt dat de Rekenkamer Rotterdam zich niet conform het Kwaliteitshandvest op tijd weer heeft laten visiteren. Zij heeft besloten dat uiterlijk in 2023 een visitatie moet plaats vinden.

10 organisatie

10-1 personeel en organisatie

Het bureau van de rekenkamer bestond per 31 december 2021 formeel uit de directeur en vijftien medewerkers. Daarnaast is voor enkele onderzoeken gebruikgemaakt van externe inhuur.

werving en selectie

In juli 2021 heeft een senior projectleider (0,44 fte) de rekenkamer verlaten. In 2021 zijn geen nieuwe medewerkers aangetrokken.

stages

Begin 2021 was een stagiair bij de rekenkamer werkzaam, afkomstig van de opleiding EMS/International Management van de Rotterdam School of Management (Erasmus Universiteit).

ziekteverzuim

Elk jaar streeft de Rekenkamer Rotterdam naar een ziekteverzuim van maximaal 3,8%. Waar het ziekteverzuim tot en met 2019 over het algemeen ruimschoots beneden deze norm lag, is het ziekteverzuim in 2021 fors boven de norm: twee keer zo hoog. Dit wordt bijna volledig veroorzaakt door een forse toename van het langdurig verzuim; het kort verzuim is ten opzichte van 2020 nauwelijks hoger en het middellange verzuim is zelfs 0%. In 2021 was sprake van drie medewerkers met langdurig verzuim. In het geval van een kleine organisatie als de rekenkamer heeft langdurig ziekteverzuim van enkele medewerkers een relatief grote impact op het totale verzuimpercentage. Twee medewerkers waren eind 2021 overigens volledig hersteld en de derde bijna volledig.

tabel 10-1: kengetallen ziekteverzuim

kengetallen	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ziekteverzuimpercentage	2,0%	2,2%	2,1%	2,0%	4,0%	7,6%
kort verzuim (1 t/m 7 dagen)	1,2%	0,8%	2,1%	1,2%	0,7%	0,9%
middellang verzuim (8 t/m 42 dagen)	0,3%	0,2%	0,0%	0,8%	0,3%	0,0%
lang verzuim (vanaf 43 dagen)	0,5%	1,2%	0,0%	0,0%	2,9%	6,7%

De ziekteverzuimcijfers en de achterliggende oorzaken geven vooralsnog geen aanleiding om het arbeidsomstandigheden- en verzuimbeleid grondig aan te passen. Wel heeft de rekenkamer eind 2021 de opdracht voor een zogeheten Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) gegeven. De laatste dateerde van 2009. Mede gelet op het vanwege corona vele thuiswerken is het zaak goed zicht te krijgen op de risico's van de arbeidsomstandigheden voor de gezondheid en welbevinden van de medewerkers van de rekenkamer.

arbeidskosten

In 2021 waren de gerealiseerde loonkosten ongeveer €117.000 lager dan begroot. Dat kan deels worden verklaard door het vertrek van een medewerker. Ook heeft de nieuwe directeur een 1,0 in plaats van een 1,1 aanstelling. Daarnaast was de verwachting dat uit incidentele baten van het openbaar lichaam Sint Eustatius extra loonkosten zouden kunnen worden gedekt. Deze baten waren echter maar in beperkte mate nodig en zijn in 2021 voor het grootste deel teruggestort naar het openbaar lichaam. Dat de realisatie van de loonkosten in 2021 niettemin hoger is dan in 2020, kan verklaard worden door opwaartse druk in het loongebouw (jaarlijks periodiek).

tabel 10-2: formatie, bezetting en loonkosten

	verslag 2017	verslag 2018	verslag 2019	verslag 2020	plan 2021	verslag 2021
formatie per 31/12	12,8	13,4	15,2	15,2	15,2	14,5
medewerkers per 31/12	15	15	17	17	17	16
bezetting in gem. fte	13,4	13,3	14,4	14,9	14,9	14,6
loonkosten	€ 1.133.038	€ 1.238.670	€ 1.295.417	€ 1.329.297	€ 1.484.724	€ 1.367.606
gemiddelde loonsom	€ 84.580	€ 91.133	€ 89.959	€ 89.214	€ 99.646	€ 93.672

In de begroting van de rekenkamer wordt standaard een bedrag opgenomen voor inhuur van expertise waarover de rekenkamer niet zelf beschikt of om tijdelijk weggevallen capaciteit op te vullen. Begroot was voor 2021 €150.000. In 2021 is iets meer besteed, namelijk ongeveer €171.000. Dit is te verklaren uit een langduriger inzet van externe capaciteit dan verwacht, vanwege vervanging in verband met langdurig ziekteverzuim en zwangerschapsverlof. De inhuur bedroeg in 2021 12,5% van de loonsom.

tabel 10-3: personeel derden

	verslag 2017	verslag 2018	verslag 2019	verslag 2020	plan 2021	verslag 2021
inhuur	€ 208.506	€ 115.321	€ 201.613	€ 156.950	€ 150.00	€ 171.167

10-2 diversiteit en inclusie

De afgelopen jaren is de maatschappelijke en politieke aandacht voor diversiteit en inclusie toegenomen. Vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en op basis van goed werkgeverschap is het daarom belangrijk dat ook de Rekenkamer Rotterdam aandacht besteedt aan diversiteit en inclusie binnen de organisatie. De PVT heeft daar nadrukkelijk aandacht voor gevraagd. De werkgroep 'Diversiteit en Inclusie' is begin 2021 gestart. Momenteel werkt de werkgroep aan een eerste nulmeting om te weten welke opvattingen er intern zijn over dit thema. Tevens voorziet de werkgroep de directeur van advies over diversiteit en inclusie.

10-3 coronabeleid

De coronapandemie heeft uiteraard ook in 2021 gevolgen gehad voor de Rekenkamer Rotterdam. De rekenkamer heeft in de loop van 2021 een coronateam ingesteld dat de directeur verschillende keren van advies heeft voorzien over interne maatregelen op basis van de geldende overheidsregels. Nadat rond de zomerperiode enige tijd

gedeeltelijk vanuit kantoor kon werden gewerkt, werd in het najaar van 2021 de thuiswerknorm weer van kracht. Evenals in voorgaand jaar is daarom aandacht besteed aan de benodigde thuiswerkfaciliteiten voor de medewerkers. Ook is aandacht besteed aan de mentale en fysieke belasting van thuiswerken, zoals de mogelijkheid flexibel met werktijden om te gaan door sporten overdag mogelijk te maken. Daarmee is niet alleen ondersteuning geboden voor een ergonomisch verantwoorde werkplek, maar ook voor het persoonlijk welbevinden van medewerkers bij het thuiswerken.

10-4 ontwikkeling kennis en competenties

innovatieplan onderzoek organisatiecultuur

In 2021 is binnen de rekenkamer gestart met de uitvoering van een innovatieplan onderzoek organisatiecultuur. Het plan heeft twee doelen. Ten eerste inzicht krijgen in de eigen organisatiecultuur van de rekenkamer en waar nodig te werken aan veranderingen daarin of juist behoud ervan. Ten tweede het ontwikkelen van vaardigheden van onderzoekers om in gemeentelijk beleid of bedrijfsvoering organisatieculturele aspecten te signaleren en hier onderzoek naar te doen.

Aanleiding voor het plan is onder meer dat het belang van organisatiecultuur voor de gemeentelijke organisatie afgelopen decennia groter is geworden. Daarmee is er aanleiding voor de rekenkamer om een stap verder te komen in het onderzoeken van organisatiecultuur, onder meer door er vaker onderzoek naar te doen en hiertoe relevante onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen.

Allereerst is door externe deskundigen een zogenaamde cultuurscan uitgevoerd van de cultuur van de rekenkamer aan de hand van verschillende sessies en observaties. Op basis hiervan zijn culturele patronen gedeeld en is stilgestaan bij situaties waarin deze effectief zijn en mogelijk tot belemmeringen kunnen leiden.

Verder is er aandacht voor onder meer onderzoekstrainingen voor onderzoekers en medewerkersbijeenkomsten onder begeleiding van externe deskundigen op het gebied van cultuuronderzoek. De uitvoering van het plan wordt in 2022 voortgezet.

cursussen en opleidingen

Met een beleidskader ontwikkeling, opleiding en mobiliteit wordt gelegenheid geboden aan medewerkers om cursussen en trainingen te volgen. Door het coronavirus hebben echter weinig medewerkers een cursus of training kunnen volgen. Het is het voornemen in 2022 een inhaalslag wat betreft opleidingen te maken.

10-5 nevenfuncties en declaraties

In artikel 81f van de Gemeentewet is een lijst met functies opgenomen die de directeur rekenkamer niet mag vervullen naast haar functie als bestuurder van de rekenkamer. Ook in de verordening Rekenkamer Rotterdam is een bepaling opgenomen die de mogelijkheid van nevenfuncties van de directeur rekenkamer beperkt (artikel 6). In lijn hiermee heeft de Rekenkamer Rotterdam een reglement voor nevenfuncties van medewerkers. Zij dienen elke nevenfunctie bij de directeur te melden. Uitgangspunt is dat nevenfuncties buiten het gebied van de voormalige Stadsregio Rotterdam toelaatbaar zijn. Voor nevenfuncties binnen het gebied van de voormalige Stadsregio

geldt dat de uitoefening ervan niet op gespannen voet mag komen te staan met de werkzaamheden voor de rekenkamer. De volgende tabel geeft een overzicht van de nevenfuncties van de directeur rekenkamer en de medewerkers in 2021.

tabel 10-4: nevenfuncties

functie	nevenfunctie	bezoldigd
directeur	hoogleraar Universiteit Maastricht (gastvrijheidsovereenkomst)	nee
	directeur rekenkamer bij de regiegemeenten (Albrandswaard, Barendrecht, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Lansingerland)	nee (functie is qq)
bureauhoofd	docent EUR-cursus rekenkameronderzoek	ja (t.g.v. de rekenkamer)
	plaatsvervangend directeur rekenkamer bij de regiegemeenten (Albrandswaard, Barendrecht, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Lansingerland)	nee
	lid Rekenkamer Sint Eustatius	nee
onderzoeker	lid redactieraad Erasmus Magazine	nee
onderzoeker	buitenpromovendus bij de Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam	nee

De directeur, zowel Paul Hofstra als Marjolein van Asselt, declareert geen kosten. In het jaarverslag is daarom geen tabel met uitsplitsing van gedeclareerde kosten opgenomen.

10-6 privacy en informatiebeveiliging

Er zijn in 2021 geen datalekken geweest.

11 jaarrekening Rekenkamer Rotterdam

11-1 resultatenrekening

De resultatenrekening 2021 bevat evenals in 2020 een tijdelijke aanvulling doordat de Rekenkamer Rotterdam ondersteuning heeft geboden aan de Rekenkamer Sint Eustatius. Deze ondersteuning is eind 2021 beëindigd.

tabel 11-1: resultatenrekening 2021 (in €)

	rekening 2020	begroting 2021	rekening 2021
loonbetalingen en sociale premies	1.329.297	1.484.724	1.376.606
personeel van derden	156.950	150.000	171.167
huisvestingskosten	180.205	165.975	169.139
goederen en diensten	112.785	145.478	129.422
automatiseringskosten	89.148	73.434	89.394
kapitaalslasten	0	0	0
totaal uitgaven	1.868.385	2.019.611	1.935.748
bijdrage gemeente Rotterdam	1.538.488	1.562.976	1.562.976
bijdrage gemeente Barendrecht	51.308	63.300	63.300
bijdrage gemeente Lansingerland	99.663	95.483	71.046
bijdrage gemeente Albrandswaard	1.250	39.100	36.587
bijdrage gemeente Capelle a/d IJssel	127.012	103.500	103.500
bijdrage gemeente Krimpen a/d IJssel	45.392	44.251	31.075
Sint Eustatius	55.800	111.000	50.996
overige inkomsten	2.864		22.160
totaal inkomsten	1.921.777	2.019.611	1.941.639
saldo	53.392	0	5.891
toevoeging/onttrekking reserves	53.392		5.891
resultaat	0	0	0

11-2 toelichting op de resultatenrekening

algemeen

Samen met de onderdelen Raad/Commissies, Griffie en de Gemeentelijke Ombudsman vormt de rekenkamer in administratieve zin de kostenplaats Raad binnen het concern Rotterdam. De jaarrekening van de kostenplaats Raad wordt eveneens gepubliceerd als onderdeel van het concern Rotterdam.

uitgaven

loonbetalingen en sociale premies

De personeelskosten zijn iets lager dan de begroting van 2021. Zoals eerder gemeld kan dit deels worden verklaard door het vertrek van een medewerker en heeft de nieuwe directeur een 1,0 in plaats van een 1,1 aanstelling. Ook was de verwachting dat uit incidentele baten van het openbaar lichaam Sint Eustatius extra loonkosten zouden kunnen worden gedekt. Deze baten waren echter maar in beperkte mate nodig en zijn voor het grootste deel teruggestort naar het openbaar lichaam.

personeel van derden

In 2021 heeft de rekenkamer extern personeel ingehuurd voor ondersteuning met specifieke expertise bij projecten en voor tijdelijke vervanging. De inhuur is iets hoger dan begroot door extra inhuur vanwege vervanging door ziekte en zwangerschapsverlof. Ook is geïnvesteerd in extra ondersteuning op het gebied van communicatie.

huisvestingskosten

De huisvestingskosten bestaan uit de huur, de servicekosten, de energiekosten en de kosten van facilitaire dienstverlening door de Rotterdamse Service Organisatie voor de kantoorruimte van de Rekenkamer Rotterdam aan de Meent (Minervahuis II). Deze kosten zijn ongeveer gelijk aan de begroting.

goederen en diensten

Hier zijn de uitgaven verantwoord van alle overige kosten gemaakt door de Rekenkamer Rotterdam. De uitgaven zijn iets lager dan begroot. Onder andere vielen begrote kosten voor de tijdelijke uitoefening van de rekenkamerfunctie voor Sint Eustatius lager uit.

automatiseringskosten

De automatiseringskosten betreffen de ICT-voorziening van de Rekenkamer Rotterdam. De automatiseringskosten waren in 2021 hoger dan begroot. Onder andere zijn extra ICT-uitgaven gemaakt om medewerkers in coronatijd te ondersteunen bij het thuiswerken en is geïnvesteerd faciliteiten om hybride vergaderen in de toekomst mogelijk te maken.

inkomsten

bijdrage gemeente Rotterdam

In de meerjarenbegroting van de gemeente kent de raad een bijdrage toe aan de rekenkamer voor de uitvoering van de werkzaamheden, op grond van de Verordening Rekenkamer Rotterdam (artikel 7, lid 1).

bijdragen gemeenten Barendrecht, Lansingerland, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Albrandswaard

Naast haar activiteiten voor de gemeente Rotterdam heeft de rekenkamer ook nog de mogelijkheid om de rekenkamerfunctie bij andere gemeenten in de voormalige Stadsregio in te vullen. Dit doet de rekenkamer op dit moment voor vijf regiogemeenten. Deze post betreft de bijdragen van die gemeenten ten behoeve van de uitoefening van de rekenkamerfunctie.

Sint Eustatius

Onder deze post is de vergoeding geboekt die de rekenkamer ontving voor het uitoefenen van de rekenkamerfunctie voor Sint Eustatius. In 2021 is een bijdrage ontvangen van €17k. Daarnaast is een vrijval uit de reserve van Sint Eustatius gebruikt van €34k die is opgenomen om de inzet voor de rekenkamer Sint Eustatius te vergoeden. In totaal is dus €51k ontvangen voor werkzaamheden die de Rekenkamer Rotterdam heeft verricht voor Sint Eustatius.

overige inkomsten

Deze post bestaat uit ontvangen vergoedingen voor presentaties en bijdragen aan cursussen die door de rekenkamer aan derden zijn geleverd en een bijdrage van het UWV in verband met zwangerschapsverlof.

resultaat

Het positieve saldo in 2021 bedraagt €5.891. Het saldo is toegevoegd aan de reserve van de Rekenkamer Rotterdam. In de onderstaande tabel is de ontwikkeling van de reserves opgenomen. Startjaar is 2000; het eerste jaar dat de raad de opbouw van een reserve mogelijk maakte. De Rekenkamer Rotterdam mag maximaal €250k reserve aanhouden. Dat betekent dat de reserve vrijwel vol is, terwijl de rekenkamer naar de aard van haar taak en (aangezien de grootste begrotingsposten personeel en huisvesting zijn) relatief weinig onvoorspelbare en incidentele uitgaven heeft. Het niveau van de reserves is dus hoog in relatie tot het risico.

tabel 11-2: opbouw reserves 2000-2021 (in €)

jaar	beginsaldo	mutatie	eindsaldo
2000			49.920
2001	49.920	36.639	86.559
2002	86.559	58.592	145.151
2003	145.151	-50.870	94.281
2004	94.281	-85.771	8.510
2005	8.510	93.182	101.692
2006	101.692	-37.000	64.692
2007	64.692	58.000	122.692
2008	122.692	-57.000	65.692
2009	65.692	76.000	141.692
2010	141.692	0	141.692
2011	141.692	52.471	194.163
2012	194.163	-63.000	131.163
2013	131.163	34.505	165.668
2014	165.668	70.332	236.000
2015	236.000	14.000	250.000
2016	250.000	0	250.000
2017	250.000	-45.360	204.640
2018	204.640	0	204.640
correctie 2018		21.149	
saldo 2019		-8.695	
toevoeging 2019		12.454	217.094
2020	217.094	18.914	236.008
2021	236.008	5.891	241.977

11-3 begroting 2022

De begroting bevat de te verwachten baten en lasten in 2022. In de begroting is een post overige inkomsten opgenomen (€80k). Deze middelen zijn afkomstig uit de reserves.

tabel 11-3: begroting 2022 (in €)

baten	
bijdrage gemeente Rotterdam	1.597.559
bijdrage gemeente Barendrecht	65.150
bijdrage gemeente Lansingerland	98.250
bijdrage gemeente Albrandswaard	40.250
bijdrage gemeente Capelle a/d IJssel	106.500
bijdrage gemeente Krimpen a/d IJssel	45.550
overige inkomsten	80.000
totaal baten	2.033.259
lasten	
loonbetalingen en sociale premies	1.517.089
personeel van derden	104.170
huisvestingskosten	168.500
goederen en diensten	158.500
automatiseringskosten	85.000
kapitaalslasten	0
totaal lasten	2.033.259

11-4 toelichting op de begroting

baten

Om de capaciteit van het bureau te versterken wordt de onderzoekstaf uitgebreid met twee tijdelijke junioronderzoekers. Voor de financiering van deze tijdelijke functies wordt €80.000 uit de reserves onttrokken.

lasten

Door de vergroting van de onderzoekscapaciteit nemen de loonbetalingen toe. Daarnaast is in deze post een extra bedrag opgenomen voor investering in cursus en opleiding.

De post goederen en diensten neemt toe vanwege structurele externe ondersteuning op het gebied van communicatie.

11-5 balans

tabel 11-4: balans (in €)

activa	2021	2020	passiva	2021	2020
vaste activa	0	0	vaste passiva	241.977	270.486
materiële vaste activa	0	0	<i>eigen vermogen</i>		
			reserves	241.977	270.486
			<i>vreemd vermogen</i>		
			langlopende schulden	0	0
vlottende activa	244.562	271.286	vlottende passiva	2.585	800
kortlopende vorderingen			kortlopende schulden		
debiteuren	72.995	95.450	crediteuren	2.585	800
overlopende activa	171.567	175.836	overlopende passiva	0	0
totaal activa	244.562	271.286	totaal passiva	244.562	271.286

11-6 toelichting op de balans

activa

materiële vaste activa

De materiële vaste activa betreft de investering van de renovatie en uitbreiding van de kantoorruimte aan de Meent (Minervahuis II). Eind 2006 is deze herhuisvesting afgerond en op de balans geactiveerd. In 2007 heeft de eerste afschrijving plaatsgevonden (10% van de aanschafwaarde). 2016 was het laatste jaar van afschrijving. Deze post is vanaf 2017 vervallen.

debiteuren

Deze post betreft de stand van de openstaande facturen ultimo 2021. Dit is een bedrag van €73k voor in december verzonden facturen aan regiogemeenten.

overlopende activa

Sinds medio 2014 wordt de administratie van de Rekenkamer Rotterdam in de administratie van de gemeente Rotterdam gevoerd. In dat kader betreft de overlopende activa een balanssluitpost.

passiva

reserve

De reserve van de Rekenkamer Rotterdam heeft als doel heeft de continuïteit van de onderzoeken te waarborgen. De reserve kent een maximum van €250k. Het resultaat van €6k in 2021 is aan de reserve toegevoegd. De reserve heeft daarmee een omvang van €242k.

langlopende schulden

De langlopende schulden betroffen de financiering van de materiële vaste activa (zie materiële vaste activa). Deze post is vervallen.

crediteuren

De overige schulden betreffen de stand van de openstaande crediteuren (openstaande inkoopfacturen) ultimo 2021.

overlopende passiva

De overlopende passiva betreffen de stand van de nog te betalen bedragen, waarvan de factuur in 2022 ontvangen wordt, maar de prestatie geleverd is in 2021.

11-7 financieel arrangement regiogemeenten

De directeur en medewerkers van de rekenkamer zijn aangesteld bij de gemeente Rotterdam. Hun salaris en overige kosten komen ten laste van het budget van de Rekenkamer Rotterdam. Alle kosten die gemaakt worden voor de Rekenkamer Barendrecht, Rekenkamer Lansingerland, Rekenkamer Capelle aan den IJssel, Rekenkamer Krimpen aan den IJssel of Rekenkamer Albrandswaard worden gedekt uit de bijdragen van die door de gemeenteraden zijn toegekend.

Voor de regiogemeenten werd gewerkt met een facturatiesysteem waarbij de Rekenkamer Rotterdam twee keer per jaar factureerde, primair op basis van uurtarieven. Deze manier van doorberekenen en factureren van gemaakte kosten is niet vastgelegd in de verordening, maar is historisch gegroeid. Deze werkwijze werd geïnitieerd met de aansluiting van Barendrecht bij de Rekenkamer Rotterdam. Deze manier van werken is voortgezet toen ook andere gemeenteraden voor hun rekenkamer aansluiting zochten bij de Rekenkamer Rotterdam. Het systeem van facturatie op basis van nacalculatie is daardoor steeds minder goed houdbaar geworden, los van de steeds groter wordende transactiekosten. Omdat tegenover de gemeentelijke bijdragen al verplichtingen van de Rekenkamer Rotterdam staan (zoals personeelslasten), ontstaat een quasi-commerciële prikkel die op verschillende manieren kan uitwerken. Het heeft ertoe geleid dat tegen het eind van het jaar voor bepaalde gemeenten de te maken onderzoeken werden geïntensiveerd, wat inbreuk gaf op de planning van andere lopende onderzoeken. Deze afhankelijkheid van nacalculatie kan uiteindelijk ook leiden tot behoudende keuzes bij het aantrekken van personeel.

Daarnaast is het systeem van nacalculatie in toenemende mate onhoudbaar, omdat er steeds meer synergie en overlap is tussen de onderzoeken bij de verschillende gemeenten. Aangesloten gemeenteraden kunnen bijvoorbeeld voordeel hebben van een Rotterdams onderzoek naar afvalbeleid, als dat onderwerp ook in hun gemeente wordt onderzocht. Dit voordeel voor de aangesloten gemeente is niet te vertalen naar een bepaald te factureren bedrag. Een ander voorbeeld is het lopende programma naar de woonvisies in vijf gemeenten. Dat zijn vijf onderzoeken, die onderling profijt van elkaar hebben, maar waarvan de gezamenlijke inspanningen niet in één factuur eenduidig aan een bepaalde gemeente in rekening kunnen worden gebracht.

Naast de consequentie voor de capaciteitsplanning en de toenemende complexiteit van toerekening van uren is er ook een principieel argument. De manier van werken past niet goed bij de geest van de Gemeentewet waarin de rekenkamer een onafhankelijke positie heeft.

In 2021 heeft de directeur in verschillende gesprekken bij de aangesloten gemeenten aangegeven toe te willen werken naar een situatie waarin de Rekenkamer Rotterdam de gemeentelijke bijdragen aan het begin van het jaar lump sum ontvangt. Dit is overigens een gangbare wijze bij rekenkamers die ook meerdere overheden bedienen. Hierop vooruitlopend zijn in Barendrecht en Capelle aan den IJssel de laatste facturen van 2021 niet meer gebaseerd op het uurtarieven-systeem, maar tellen de gefactureerde bedragen voor 2021 op tot de jaarlijkse bijdrage. Bij de andere regiogemeenten zal dat vanaf dit jaar gebeuren, en zullen afspraken worden gemaakt over de reserves die momenteel bij de regiogemeenten onder gebracht zijn. Deze geleidelijke overgang verklaart waarom de vorm van de financiële verantwoording van de afzonderlijke rekenkamers (in de volgende paragrafen) enigszins afwijkt.

In 2022 zal volledig worden overgegaan naar lump sum-bekostiging. Parallel daaraan zal onderzocht worden op welke wijze kan worden verantwoord dat de omvang van de onderzoeksinspanningen voor de verschillende gemeenten in voldoende verhouding staan tot de omvang van de bijdragen.

11-7-1 Rekenkamer Barendrecht

Het budget dat de gemeenteraad van Barendrecht beschikbaar stelde voor de rekenkamer bedroeg €63.300. De rekenkamer beschikt in de gemeente Barendrecht over een reserve met een maximale omvang van 40% van het budget, eind 2021 was dat maximum €25.320. In de onderstaande tabel zijn de mutaties in de reserves weergegeven voor de periode 2006-2021.

tabel 11-5: ontwikkeling reserves Rekenkamer Barendrecht (in €)

jaar	beginsaldo	mutatie	eindsaldo
2006	-	-	25.414
2007	25.414	-25.414	0
2008	0	16.000	16.000
2009	16.000	16.191	32.191
2010	32.191	2.745	34.936
2011	34.936	-23.435	11.501
2012	11.501	11.107	22.608
2013	22.608	-13.864	8.744
2014	8.744	0	8.744
2015	8.744	-3.169	5.575
2016	5.575	7.999	13.574
2017	13.574	-8.225	5.348
2018	5.348	5.938	11.286
2019	11.286	2.873	14.159
2020	14.159	7.492	21.651
2021	21.651	0	21.651

11-7-2 Rekenkamer Lansingerland

Het budget dat de gemeenteraad van Lansingerland beschikbaar stelde voor de rekenkamer bedroeg €95k. In Lansingerland is dit jaar op basis van het facturatiesysteem €71k gefactureerd.

tabel 11-6: begroting en realisatie Rekenkamer Lansingerland (in €)

jaar	begroot	gerealiseerd	resultaat
2020	93.983	99.663	-5.680
2021	95.483	71.046	24.437

In Lansingerland beschikt de rekenkamer over een reserve met een maximale omvang van 40% van het budget (€38.175). Is 2021 werd dit maximum bereikt. Dit betekent dat een deel van het budget voor de rekenkamer in 2021 is teruggevloeid naar de algemene middelen. Het gaat om een bedrag van €7.499. In de volgende tabel zijn de mutaties in de reserves weergegeven voor de periode 2007-2021.

tabel 11-7: ontwikkeling reserves Rekenkamer Lansingerland (in €)

jaar	beginsaldo	mutatie	eindsaldo
2007	-	-	30.000
2008	30.000	375	30.375
2009	30.375	-12.313	18.062
2010	18.062	1.050	19.112
2011	19.112	13.708	32.820
2012	32.820	-2.533	30.287
2013	30.287	-2.902	27.385
2014	27.385	0	27.385
2015	27.385	-20.563	6.822
2016	6.822	-1.192	5.630
2017	5.630	251	5.881
2018	5.881	21.926	27.807
2019	27.807	-440	27.367
2020	27.367	-5.680	21.687
2021	21.687	16.488	38.175

11-7-3 Rekenkamer Capelle aan den IJssel

Het budget dat de gemeenteraad van Capelle aan den IJssel beschikbaar stelde voor de rekenkamer bedroeg €104k. Ook bij de gemeente Capelle aan den IJssel is een reserve met een maximale omvang van 40% van het budget (€41.400). In onderstaande tabel is de stand eind 2021 en zijn de mutaties in de reserves weergegeven vanaf 2016.

tabel 11-8: ontwikkeling reserves Rekenkamer Capelle aan den IJssel (in €)

jaar	beginsaldo	mutatie	eindsaldo
2016	0	4.932	4.932
2017	4.932	-1.419	3.513
2018	3.513	34.695	38.208
2019	38.208	-1.546	36.662
2020	36.662	-27.012	9.650
2021	9.650	0	9.650

11-7-4 Rekenkamer Krimpen aan den IJssel

Het budget dat de gemeenteraad van Krimpen aan den IJssel beschikbaar stelde voor de rekenkamer bedroeg €44k. In Krimpen aan den IJssel is dit jaar op basis van het facturatiesysteem €31k gefactureerd.

tabel 11-9: begroting en realisatie Rekenkamer Krimpen aan den IJssel (in €)

jaar	begroot	gerealiseerd	resultaat
2020	43.684	45.392	-1.708
2021	44.251	31.075	13.176

Ook in Krimpen aan den IJssel beschikt de rekenkamer over een reserve met een maximale omvang van 40% van het budget (€17.700). In de volgende tabel is de stand eind 2021 en zijn de mutaties in de reserves weergegeven.

tabel 11-10: ontwikkeling reserves Rekenkamer Krimpen aan den IJssel (in €)

jaar	beginsaldo	mutatie	eindsaldo
2018	0	9.441	9.441
2019	9.441	-6.769	2.672
2020	2.672	-1.708	964
2021	964	13.176	14.140

11-7-5 Rekenkamer Albrandswaard

Sinds het najaar van 2020 wordt de rekenkamerfunctie voor de gemeente Albrandswaard door de Rekenkamer Rotterdam uitgevoerd. Het budget dat de gemeenteraad van Albrandswaard beschikbaar stelde voor de rekenkamer bedroeg €39k. In Albrandswaard is dit jaar op basis van het facturatiesysteem €37k gefactureerd.

tabel 11-11: begroting en realisatie Rekenkamer Albrandswaard (in €)

jaar	begroot	gerealiseerd	resultaat
2020	9.375	1.250	8.125
2021	39.100	36.587	2.513

De rekenkamer beschikt in Albrandswaard over een reserve met een maximale omvang van 40% van het budget (€15.640). In de volgende tabel is de stand van de reserves weergegeven.

tabel 11-12: ontwikkeling reserves Rekenkamer Albrandswaard (in €)

jaar	beginsaldo	mutatie	eindsaldo
2020	0	8.125	8.125
2021	8.125	2.513	10.638

bijlagen

bijlage 1 ontvlechtingsovereenkomst Rekenkamer Rotterdam en Rekenkamer openbaar lichaam Sint Eustatius

aanleiding

Sinds mei 2020 is de Rekenkamer Openbaar Lichaam Sint Eustatius (RK Ole) operationeel. De voorzitter en lid van deze rekenkamer waren vanaf dat moment de directeur respectievelijk bureauhoofd van de Rekenkamer Rotterdam (RR). Beiden dragen de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het functioneren en de producten van de van de RK Ole. De middelen van de RK Ole worden beheerd door de RR. Daarnaast levert de RR onderzoekscapaciteit ten behoeve van de RK Ole, waarvoor zij financieel wordt gecompenseerd.

Met directeurswisseling bij de RR is een diffuse situatie ontstaan. De voormalige directeur RR is nog steeds voorzitter van de RK Ole en bestuurlijk verantwoordelijk voor deze rekenkamer, maar middelen en onderzoekscapaciteit zijn bij het bureau van de RR gebleven. De nieuwe directeur draagt echter de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het bureau. Om (bestuurlijke) verantwoordelijkheden strikt te scheiden, hebben de toenmalig directeur RR (en dus tevens voorzitter RK Ole) met de aankomend directeur RR afgesproken een zogeheten ontvlechtingsovereenkomst af te sluiten, waarin afspraken worden gemaakt over een geleidelijke ontkoppeling. De huidige directeur RR en de voorzitter RK Ole komen in dat kader het navolgende overeen:

inzet capaciteit RR

- 1 De RR stelt het bureauhoofd in staat gedurende kantoortijden noodzakelijke werkzaamheden ten behoeve van de RK Ole uit te voeren. Noodzakelijke werkzaamheden hebben betrekking op het uit te voeren subsidieonderzoek en de rol als lid/bestuurder van de RK Ole. De te verwachten inzet van het bureauhoofd RR zal van 14 juni 2021 tot eind 2021 rond de vijftien dagen zijn.
- 2 De ureninzet van het bureauhoofd ten behoeve van de RK Ole wordt geregistreerd. Op basis van het daartoe berekende uurtarief wordt de RR uit de middelen van de RK Ole voor deze ureninzet financieel gecompenseerd.
- 3 De RR stelt een senior projectleider in staat gedurende kantoortijden noodzakelijke werkzaamheden ten behoeve van de RK Ole uit te voeren. Noodzakelijke werkzaamheden hebben betrekking op het uit te voeren subsidieonderzoek. De te verwachten inzet van het deze medewerker van de RR zal vanaf 14 juni 2021 rond de twintig dagen zijn.
- 4 De ureninzet van de senior projectleider ten behoeve van de RK Ole wordt geregistreerd. Op basis van het daartoe berekende uurtarief wordt de RR uit de middelen van de RK Ole voor deze ureninzet financieel gecompenseerd.
- 5 De inzet van de senior projectleider duurt tot uiterlijk 1 november 2021, behoudens in overmachtsituaties.
- 6 De werkzaamheden van het bureauhoofd en de senior projectleider ten behoeve van de RK Ole vinden plaats onder de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid en aansturing van de voorzitter van de RK Ole. Dat betekent ook dat hij alleen

bestuurlijk eindverantwoordelijk is voor uit deze werkzaamheden voortvloeiende producten.

- 7 De RK Ole spant zich tot het uiterste in om de in artikel 1 en 3 geschatte dagenramingen niet te (doen) overschrijden.

beheer middelen RK Ole door RR

- 8 Tot de ontvlechting een feit is, worden de financiële middelen van de RK Ole beheerd door de RR.
- 9 Kosten die door of ten behoeve van de RK Ole worden gemaakt, worden door de RR betaald uit de middelen van de RK Ole.
- 10 Het bureauhoofd van de RR monitort de ureninzet ten behoeve van de RK Ole en de uitputting van de middelen van de RK Ole.

vergoedingen en reis- en verblijfskosten

- 11 De vergoeding die de voorzitter van de RK Ole vanaf 14 juni 2021 op grond van de Wolbes ontvangt, wordt door de RR uit de middelen van de RK Ole betaald. De hoogte van de vergoeding wordt door de regeringscommissaris van het Openbaar Lichaam Sint Eustatius vastgesteld.
- 12 De RR stelt het bureauhoofd en senior projectleider in de gelegenheid het eiland voor ten minste één week te bezoeken, teneinde het lopende project naar subsidies af te kunnen ronden en voor de nodige bestuurlijke taken. De desbetreffende ureninzet maakt onderdeel uit van de raming in artikel 1 en 3 en wordt conform artikel 2 en 4 gecompenseerd.
- 13 De RR draagt zorg voor de reis naar en het verblijf op Sint Eustatius, voor het bureauhoofd, de senior projectleider en de voorzitter van de RK Ole. De desbetreffende reis- en verblijfskosten worden door de RR bekostigd uit de in haar beheer zijnde middelen van de RK Ole.
- 14 De senior projectleider zal tot uiterlijk 1 november het eiland kunnen bezoeken, ongeacht eventuele eerdere coronarestricties aan bezoeken ter plaatse.

ontvlechting

- 15 De RR en RK Ole zijn per 1 januari 2022 volledig ontvlecht of zo veel eerder als mogelijk.
- 16 Ten behoeve van de ontvlechting wordt uiterlijk 1 december 2021, of zo veel eerder als mogelijk, door het bureauhoofd een overzicht gemaakt van de ten behoeve van de RK Ole gemaakte directe kosten alsmede van de desbetreffende ureninzet van het bureauhoofd, senior projectleider en (tot 14 juni 2021) de oud-directeur RR, waarbij deze ureninzet op basis van de geldende tarieven wordt omgerekend naar kosten.
- 17 De RR zal de onbestede middelen – dat wil zeggen, het verschil tussen de in 2021 van het openbaar lichaam Sint Eustatius ontvangen bijdrage en de gemaakte kosten en uitgaven – uiterlijk half december 2021 terugstorten naar het openbaar lichaam, of zo veel eerder als mogelijk.
- 18 De bij de RR in beheer zijnde bestemmingsreserve voor de RK Ole á € 34.478 zal de RR volledig onttrekken en uiterlijk half december 2021 – of zo veel eerder als mogelijk – terugstorten naar het openbaar lichaam.

Aldus overeengekomen,

Prof. dr. ir. M. van Asselt
directeur RR

drs. P. Hofstra RO CIA
voorzitter RK Ole

bijlage 2 werkdocument onderzoek integriteit

1 inleiding

1-1 aanleiding

Op 17 december 2020 besprak de gemeenteraad een integriteitscasus die zich in het cluster Stadsbeheer heeft voorgedaan. Uit onderzoek naar deze casus bleek dat 'gedurende een lange periode door meerdere medewerkers, voornamelijk afzonderlijk van elkaar, in verschillende teams (vermoedelijk) malversaties hebben plaatsgevonden met meerdere leveranciers. Het gaat voornamelijk om financieel gedreven fraude (ophogen van facturen), maar ook is er sprake geweest van het lekken van (vertrouwelijke) informatie tijdens een aanbestedingstraject naar één van de inschrijvers.' In totaal werd van vijf medewerkers bij Uitvoering Werken, cluster Stadsbeheer vastgesteld dat zij fraude hebben gepleegd en hier persoonlijk gewin aan hebben overgehouden. Naar schatting van de onderzoekers werd de gemeente voor zo'n €2 mln. gedupeerd.¹

Uit de debatten in commissies en de raad is de verzuchting te horen dat er 'al weer' een casus aan het licht kwam, ondanks de maatregelen naar aanleiding van de Boompjeskade-affaire (ook wel de Waterfrontaffaire genoemd). De gemeenteraad nam daarom op 17 december 2020 twee moties aan waarmee de raad de rekenkamer respectievelijk het college verzoekt een onderzoek te doen naar integriteit.² De rekenkamer heeft op 27 januari 2021 laten weten dit verzoek in te willigen.³

1-2 insteek rekenkameronderzoek

De gemeente heeft een verscheidenheid aan taken met betrekking tot integriteit. Zo heeft ze een preventieve taak om zoveel als mogelijk te voorkomen dat schendingen plaatsvinden. Deze taak behelst een scala aan activiteiten. Denk daarbij aan het inventariseren van de verschillende risico's per onderdeel van de organisatie en het treffen van maatregelen die dienen te voorkomen dat deze risico's zich materialiseren. Ook het bevorderen van een organisatiecultuur waarbinnen het werken conform de regels (normen en waarden) de norm is, behoort tot de preventieve taak van de gemeente.

Het volledig uitbannen van integriteitsschendingen zal echter niet mogelijk zijn. Inzetten op alleen het voorkomen van integriteitsrisico's is daarom niet voldoende. De gemeente dient namelijk ook maatregelen te treffen om integriteitsschendingen te detecteren. Vervolgens dient zij signalen op adequate wijze op te pakken, te onderzoeken en af te handelen. Ook is het belangrijk dat de gemeente van deze signalen leert en deze lessen door vertaalt naar maatregelen, zodat integriteitsschendingen in de toekomst zoveel als mogelijk voorkomen kunnen worden.⁴ Het proces van detecteren, oppakken en

¹ Strated consulting, Samenvatting onderzoeken integriteitscasus stadsbeheer, november 2020.

² Motie: Integer ben je niet een beetje, 17 december 2020; motie: Integriteit verdient integer handelen – rekenkamer, 17 december 2020.

³ Rekenkamer Rotterdam, raadsbrief 'verzoek rekenkameronderzoek naar integriteit', 27 januari 2021.

⁴ De Graaf, G. Wat valt er over melden te melden? Amsterdam: Vrije Universiteit, 2007.

onderzoeken, afhandelen en leren van integriteitsschendingen staat daarom centraal in dit onderzoek. Omdat de organisatiecultuur ertoe kan bijdragen dat (mogelijke) integriteitsschendingen wel/niet worden gedetecteerd, wel/niet worden opgepakt en onderzocht, wel/niet tot sanctionering leiden en hier al dan niet van wordt geleerd, wordt ook onderzocht hoe dit proces is ingebed in de organisatiecultuur.

detecteren

De gemeente kan mogelijke misstanden op verschillende manieren detecteren. Zij is onder andere afhankelijk van de eigen medewerkers die schendingen signaleren.⁵ Een goed functionerend intern meldsysteem is dan ook cruciaal.⁶ De gemeente kan dan nog steeds wel worden verrast door een integriteitsschending, maar is er vermoedelijk wel eerder bij, waardoor de schade kan worden beperkt.

Uit onderzoek blijkt echter dat medewerkers lang niet altijd melden wat ze weten. Uit bestudering van een aantal corruptiezaken in Nederland bleek bijvoorbeeld dat er in de meeste gevallen ver vóór de ontdekking van de corruptie reeds vermoedens van integriteitsschendingen waren, maar deze zelden bij een leidinggevende of bij een meldpunt in de organisatie zijn gemeld.⁷ Dit was vermoedelijk ook het geval in de Stadsbeheercasus. Deze integriteitscasus kwam namelijk niet aan het licht na een interne melding, maar pas toen de Rijksrecherche de betrokken ambtenaren op het spoor kwam.⁸ Volgens de Rijksrecherche waren er signalen dat meerdere ambtenaren van de betrokken afdeling op de hoogte waren van de fraude. Zij heeft daarom de gemeente een e-mail laten versturen waarin zij de ambtenaren opriep zich te melden. Hoewel de Rijksrecherche weet dat zeker acht ambtenaren (en mogelijk meer) betrokken waren, heeft niemand zich gemeld.⁹ Uit dit voorbeeld blijkt dat ook als mensen actief worden opgeroepen om te melden, zij drempels kunnen ervaren die hen hiervan weerhouden.

Hoewel je zou willen dat de kwaliteit van het interne meldsysteem dermate goed is dat meldingen van buiten niet nodig zijn, blijkt uit algemeen onderzoek naar de meldketen in Nederland, dat slechts 9% van alle onderzoeken start met een ambtelijke melding. Verreweg de meeste zaken (35%-39%) worden aangemeld door politieonderzoek, recherchediensten, audits, burgers, justitiabelen en bedrijven.¹⁰ Het is dus cruciaal dat de gemeente adequaat signalen van buiten de organisatie opvangt. Bij haar beoordeling van het gemeentelijke detectiesysteem, zal de rekenkamer zich daarom niet beperken tot ambtelijke meldingen, maar ook onderzoeken hoe de gemeente omgaat met externe meldingen en signalen.

Volgens onderzoek komen de meeste schendingen echter niet aan het licht na een melding, maar door reguliere controles. Dit betekent dat ook een goed werkend controlesysteem cruciaal is om integriteitsschendingen te kunnen detecteren.¹¹ Ook blijkt dat organisaties waar veel risico's zijn of waar controle stelselmatig

⁵ De Graaf, G. Wat valt er over melden te melden? Amsterdam: Vrije Universiteit, 2007.

⁶ De Graaf, G., Lasthuizen, K., Bogers, T., Ter Schegget, B. & Strüwer, T. Een luisterend oor. Onderzoek naar het interne meldsysteem integriteit binnen de Nederlandse overheid. Amsterdam: Vrije Universiteit, 2013.

⁷ Graaf and Huberts 2005 in De Graaf, G. Wat valt er over melden te melden? Amsterdam: Vrije Universiteit, 2007.

⁸ Interview ambtenaar; interview Rijksrecherche.

⁹ Interview Rijksrecherche.

¹⁰ De Graaf, G. Wat valt er over melden te melden? Amsterdam: Vrije Universiteit, 2007, p. 25.

¹¹ De Graaf, G. Wat valt er over melden te melden? Amsterdam: Vrije Universiteit, 2007.

onvoldoende is, kwetsbaar zijn voor normoverschrijdend gedrag waarbij meerdere medewerkers betrokken zijn. Normoverschrijding wordt dan gemakkelijk de normale situatie.¹² Strated concludeerde eerder al dat verschillende factoren het mogelijk maakten dat de fraude bij Stadsbeheer (gedurende een lange periode) heeft kunnen plaatsvinden. De onderzoekers wezen daarbij onder meer op het ontbreken van hard controls, zoals het niet op orde zijn van de administratie, het niet structureel controleren van nevenfuncties en het uitblijven van een goede controle op uitgevoerde werkzaamheden.¹³ De rekenkamer ziet daarom aanleiding om ook de werking en toepassing van controles ten behoeve van detectie van integriteitsschendingen mee te nemen in het onderzoek.

oppakken, onderzoeken en afhandelen

Een belangrijke vraag nadat er een mogelijke integriteitsschending is gedetecteerd, is hoe en door wie zo'n signaal wordt opgepakt. Indien tot onderzoek wordt overgegaan, moet tevens besloten worden hoe het onderzoek zal worden uitgevoerd, bijvoorbeeld 'in de lijn', door het onderzoeksbureau van de gemeente (COE) of door een externe partij.

Daarnaast moet de gemeente er zorg voor dragen dat meldingen adequaat worden afgehandeld. De rekenkamer zal daarom ook onderzoeken hoe meldingen en integriteitsonderzoeken worden afgehandeld. Dit behelst de (eventuele) gevolgen die aan de uitkomsten van het onderzoek gegeven worden, zoals maatregelen tegenover de beschuldigde. Daarnaast behelst dit de afhandeling van de melding en de nazorg. Hierbij kan gedacht worden aan een re-integratietraject als blijkt dat er geen schending heeft plaatsgevonden en eventuele nazorg voor directe collega's. Een goede nazorg is cruciaal, omdat dit de meldingsbereidheid kan verhogen en daarmee de kans op detectie.¹⁴

leren

Van elk signaal en elke schending kan geleerd worden. Hoe uniek een casus ook lijkt, in werkelijkheid werpt iedere casus ook licht op de risico's, de aanwezige barrières en/of het ontbreken daarvan. Het is daarom cruciaal dat de gemeente leert van daadwerkelijke en mogelijke integriteitsschendingen, zodat deze in de toekomst zoveel als mogelijk kunnen worden voorkomen of de gemeente deze eerder op het spoor kan komen. Er is reeds veel onderzoek uitgevoerd naar integriteitsschendingen binnen de gemeente Rotterdam (zie onderstaande tabel).

onderzoeken naar integriteit binnen de gemeente Rotterdam

voorbeelden onderzoeken sinds oktober 2014

- Zembla onderzoek n.a.v. fraude en corruptie door ICT (2014);
- Rekenkameronderzoeken 'Handelen in vertrouwen' (2015), 'Kwetsbaar vertrouwen' (2016), 'Werken onder druk' (2018);
- Onderzoek raadscommissie 'Boompjeskade';
- Onderzoek Universiteit Utrecht naar verschijningsvormen 'oneigenlijke druk';
- Fraude stadsbeheer (2020).
- Hard controls scan door Concern Auditing;
- Onderzoek integriteitsketen door Strated.

casusgerichte onderzoeken

Onderzoeken die naar aanleiding van meldingen gestart worden. Doel is om vast te stellen of er sprake is van een integriteitsschending.

Onderzoeken kunnen worden uitgevoerd door:

- de lijn;
- de Centrale Onderzoekseenheid van de gemeente;
- een extern bureau.

¹² Huis voor Klokkenluiders. Integriteit in de praktijk. Werken aan cultuur, 2017.

¹³ Strated consulting, Samenvatting onderzoeken integriteitscasus stadsbeheer, november 2020.

¹⁴ Dit houdt in dat de betrokkenen rondom schending zelf uitzoeken in hoeverre er sprake is van een schending en welke gevolgen hieraan verbonden dienen te worden.

Uit een recent verschenen rapport van het NSOB blijkt echter dat de gemeente niet altijd voldoende leert van onderzoeken.¹⁵ De rekenkamer zal in dit onderzoek daarom ook aandacht hebben voor het lerend vermogen van de gemeente. Zij zal zich daarbij niet alleen focussen op uitgevoerde integriteitsonderzoeken, maar ook kijken naar wat de gemeente leert van signalen.

organisatiecultuur

De wijze waarop organisaties omgaan met integriteit wordt sterk beïnvloed door de organisatiecultuur.¹⁶ Bij organisatiecultuur is het onderscheid tussen de 'beleden' en de 'werkelijk geleefde' cultuur in een organisatie van belang.¹⁷ De belede cultuur bestaat onder meer uit normen en waarden die zijn opgenomen in de formele visie van een organisatie en uit wat managers en medewerkers zeggen wat ze belangrijk vinden als je het hen vraagt. De werkelijk geleefde organisatiecultuur bevat die waarden die mensen in de praktijk echt belangrijk vinden en die sturend zijn voor hun gedrag.¹⁸

In de literatuur worden verschillende culturele factoren benoemd die bevorderen dan wel belemmeren dat integriteitsschendingen op adequate wijze worden gedetecteerd, opgepakt, onderzocht en afgehandeld en hiervan wordt geleerd.

De vraag naar de rol van organisatiecultuur leeft ook bij de gemeenteraad. Tijdens de raadsbehandeling op 17 december 2020 vroeg zij zich onder meer af of ambtenaren zich wel voldoende veilig voelen om bij misstanden melding te doen bij een vertrouwenspersoon of de ombudsman. In de literatuur wordt angst voor represailles bij de melder inderdaad als één van de redenen genoemd om vermoedens niet te melden. Ook een goed integriteitsbeleid, waarbij onder meer aandacht is voor wat wel en niet mag, blijkt cruciaal te zijn voor een goed meldbeleid.¹⁹

De organisatiecultuur heeft echter niet alleen invloed op de meldingsbereidheid, maar kan ook gevolgen hebben voor de manier waarop schendingen worden gedetecteerd en afgehandeld. Zo stelt Strated in haar onderzoek naar de Rotterdamse integriteitsketen onder meer dat er binnen de gemeente Rotterdam 'sprake is van handelingsverlegenheid om integriteitszaken niet (preventief) aan te pakken, te benoemen en/of er vanuit te gaan dat het wel goed zit'.²⁰

De rekenkamer zal in dit onderzoek breed kijken naar de wisselwerking tussen de aanwezige organisatiecultuur en het proces van detecteren, oppakken en onderzoeken, afhandelen en leren.

¹⁵ Van Twist, M., Vermaak, M., Chin-A-Fat, N. & Huisting, M.. Leren van of door rapporten? Hoe de gemeente Rotterdam leert van raadsenquêtes en rekenkamer-rapporten. Den Haag: NSOB, 2021.

¹⁶ Huis voor klokkenluiders, 'Integriteit in de praktijk, werken aan cultuur', maart 2017.

¹⁷ Argyris, C. & Schön, D., 'Theory in practice: Increasing professional effectiveness'. San Francisco: Jossey-Bass: San Francisco, 1974; Argyris, C. & Schön, D.A., 'Learning organizations: A theory of action perspective'. Addison-Wesley: Reading, 1978.

¹⁸ Van der Meulen, I., & Otten, J. Behavioural auditing in de compliance-praktijk. Toegevoegde waarde voor het onderzoek en het monitoren van compliance's in organisaties. In Jaarboek Compliance 2017, pp. 93-110.

¹⁹ De Graaf, G. Wat valt er over melden te melden? Amsterdam: Vrije Universiteit, 2007.

²⁰ Strated Consulting, Onderzoek naar de kwaliteit van de Rotterdamse ambtelijke integriteitsketen, 7 mei 2021, p. 14.

2 vraagstelling

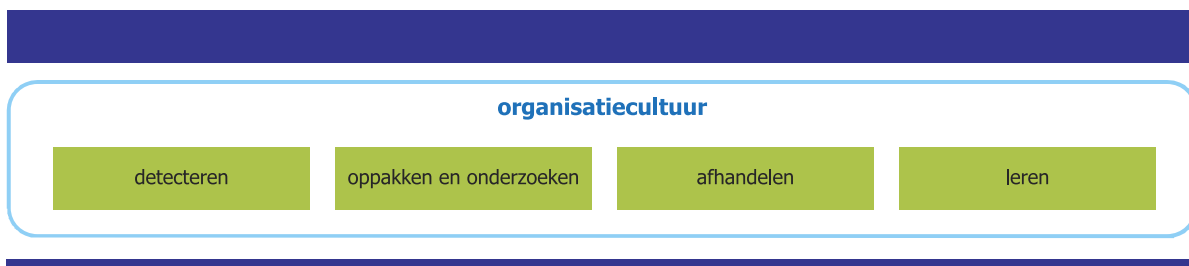
De centrale vraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Hoe is binnen de gemeente het proces van detecteren, oppakken en onderzoeken, afhandelen en leren van integriteitsschendingen georganiseerd en is het adequaat om integriteitsschendingen te ontdekken en de kans op nieuwe integriteitsschendingen te verkleinen?

De centrale vraag is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

- 1 Hoe detecteert de gemeente (vermoedens van) integriteitsschendingen en is zij hiertoe voldoende toegerust?
- 2 Hoe worden vermoedens van integriteitsschendingen opgepakt en onderzocht en in hoeverre zijn de afwegingen die daarbij worden gemaakt navolgbaar en passend?
- 3 Hoe worden vermoedens van integriteitsschendingen afgehandeld en in hoeverre gebeurt dit op adequate wijze?
- 4 Hoe leert de gemeente van mogelijke integriteitsschendingen en in hoeverre wordt deze kennis voldoende gebruikt om nieuwe integriteitsschendingen te voorkomen?
- 5 In hoeverre belemmeren dan wel bevorderen elementen in de organisatiecultuur dat integriteitsschendingen worden gedetecteerd, opgepakt en onderzocht, afgehandeld en dat hiervan wordt geleerd?

De focus van het onderzoek kan als volgt worden weergegeven:

3 definitie en afbakening

3-1 wat verstaan we onder integriteit?

Het concept 'integriteit' kent geen eenduidige definitie. In de literatuur wordt integriteit veelal gedefinieerd als het handelen overeenkomstig de daarvoor geldende morele waarden en normen en de daarmee samenhangende (spel)regels. Van politici, bestuurders en ambtenaren wordt verwacht dat zij op een zorgvuldige wijze omgaan met bevoegdheden, macht, middelen en verantwoordelijkheden waarover zij ten behoeve van het algemene belang beschikken en dat zij burgers en collega's op correcte wijze behandelen.²¹ Op het moment dat zij in strijd met de geldende normen, waarden en regels handelen, is er sprake van een integriteitsschending. In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen tien typen integriteitsschendingen:

- corruptie (omkoping, bevoordeling vrienden, familie, partijgenoten);
- fraude of diefstal;
- belangenverstrengeling door dubieuze giften en beloften of door onverenigbare functies en activiteiten;
- ongeoorloofd gebruik van geweld tegen burgers en verdachten;

²¹ De Graaf, G., & Huberts, L. W. J. C. Integriteit in het Nederlands openbaar bestuur. In R. Andeweg, & J. Thomassen (Eds.), *Democratie doorgelicht. Het functioneren van de Nederlandse democratie*. Leiden: University Press/Amsterdam University Press, 2011, pp. 477-497.

- ongeoorloofde methoden bij bijvoorbeeld opsporing;
- misbruik en manipulatie van informatie;
- twijfelachtige omgangsvormen en bejegening (discriminatie, intimidatie);
- verspilling;
- wanprestatie;
- wangedrag in de vrije tijd.

3-2 afbakening

Het onderzoek wordt als volgt afgebakend:

- Dit onderzoek focust zich op het detecteren, oppakken en onderzoeken, afhandelen en leren van integriteitsschendingen. Maatregelen die gericht zijn op het vóórkomen van integriteitsschendingen vallen dus buiten de scope van dit onderzoek. Wel wordt onderzocht of en hoe lessen uit (mogelijke) integriteitsschendingen worden vertaald naar maatregelen die gericht zijn op het voorkomen.
- In het onderzoek wordt gekeken naar de onderzoeken naar mogelijke integriteitsschendingen. De rekenkamer richt zich daarbij op de wijze waarop het onderzoeksproces wordt vormgegeven en of de waarborgen die nodig zijn, aanwezig zijn. De rekenkamer zal dus niet toetsen of de conclusies uit specifieke onderzoeken juist zijn.
- De hoofdvraag van dit onderzoek richt zich op ambtelijke integriteitsschendingen. Dit betekent dat integriteitsschendingen door bestuurders buiten de scope van dit onderzoek vallen.
- Het onderzoek richt zich op de periode 2016 tot en met 2022.

4 onderzoeksaanpak

4-1 toelichting onderzoeksvragen en normen

Hieronder wordt per deelvraag een toelichting gegeven en is aangegeven welke normen de rekenkamer hanteert voor de beantwoording. Wanneer hiervoor aanleiding is, zullen normen in de loop van het onderzoek worden aangevuld en/of aangescherpt. Voor vragen die beschrijvend van aard zijn, hanteert de rekenkamer geen normen.

deelvraag 1 Hoe detecteert de gemeente (vermoedens van) integriteitsschendingen en is zij hiertoe voldoende toegerust?

Deze deelvraag richt zich op de wijzen waarop de gemeente integriteitsschendingen kan detecteren, namelijk door beheersmaatregelen te nemen en door het ontvangen van meldingen of signalen (vanuit de gemeentelijke organisatie of daarbuiten).

beheersmaatregelen

De eerste wijze van detecteren richt zich op de beheersmaatregelen die de gemeente heeft getroffen. Hiervoor hanteert de rekenkamer de volgende normen:

- De clusters hebben inzicht in de integriteitsrisico's binnen het eigen cluster.
- De clusters hebben in kaart gebracht welke schendingen het meest voorkomen en welke als zeer ernstig moeten worden beschouwd.
- De clusters nemen beheersmaatregelen om integriteitsschendingen te kunnen detecteren.
- Deze (voorgenomen) maatregelen worden uitgevoerd.

meldingen en signalen

De andere wijze waarop de gemeente schendingen kan detecteren, is door middel van meldingen en signalen. Dit behelst in elk geval de wijze waarop signalen de gemeente bereiken, de wijze waarop ambtenaren meldingen kunnen indienen en het in behandeling nemen ervan. Rondom het ontvangen van meldingen en signalen beoogt de rekenkamer de volgende vragen te beantwoorden:

- A Hoe en wat voor een soort signalen komen van buiten de gemeente binnen en hoe wordt daarmee om gegaan?
- B Hoeveel wordt er intern gemeld, wat wordt er gemeld, door wie en bij wie?
- C Hoe ziet de meldprocedure eruit?
- D Hoe wordt de procedure door de betrokkenen ervaren? Welke eventuele belemmeringen ervaren zij?
- E Hoe kijken ambtenaren aan tegen de meldprocedure? Is deze bekend? Wat kan er beter?

Bij het onderzoeken van de mate waarin de gemeente toegerust is om signalen en meldingen te ontvangen en in behandeling te nemen, staan de ervaringen van de betrokkenen centraal. De rekenkamer hanteert daarom geen normen, maar gebruikt wel inzichten uit onderzoek. In de literatuur zijn factoren bekend die melden kunnen bevorderen dan wel belemmeren. Op basis daarvan kan een analysekader worden vastgesteld dat als basis kan dienen voor de uitvoering van het onderzoek (denk aan het opstellen van relevante interview- en enquêtevragen). Voorbeelden van mogelijke belemmerende dan wel bevorderende factoren zijn:

belemmerende factoren

ontbreken van een protocol waarin staat wanneer en hoe te handelen bij een schending
onbekendheid van de meldprocedure
onmogelijkheid om anoniem te melden
idee dat er niks met een melding wordt gedaan
angst voor gevolgen van melding
ontbreken van bewijs

bevorderende factoren

bestaan van een intern meldkanaal
op de hoogte houden van de melder
begrip voor de melder/bedanken van melder/bevestigen dat de melder goed heeft gedaan aan de melding
melden zien als onderdeel van de functie
betrokkenheid bij werk
ernst schending

deelvraag 2 Hoe worden vermoedens van integriteitsschendingen opgepakt en onderzocht en in hoeverre zijn de afwegingen die daarbij worden gemaakt navolgbaar en passend?

Deze deelvraag richt zich op het oppakken en onderzoeken van vermoedens van integriteitsschendingen. De rekenkamer hanteert bij het beantwoorden van deze vraag de onderstaande normen.

normen

- Signalen, meldingen en de ondernomen vervolgstappen worden geregistreerd.
- De gemeente beschikt over een helder kader dat voorschrijft hoe signalen en meldingen moeten worden opgepakt.
- Het kader bevat voldoende handvaten om te waarborgen dat de signalen en meldingen op logische, eenduidige en zorgvuldige wijze worden opgepakt en indien nodig worden onderzocht.
- De gemeente werkt in de praktijk conform dit kader.

deelvraag 3 Hoe worden vermoedens van integriteitsschendingen afgehandeld en in hoeverre gebeurt dit op adequate wijze?

Deze devlvraag richt zich op de afhandeling van vermoedens van integriteitsschendingen. Onder afhandeling vallen de (eventuele) gevolgen die aan de uitkomsten van het onderzoek of andersoortig traject gegeven worden. Dit zijn bijvoorbeeld maatregelen tegen de beschuldigde, maar ook een re-integratietraject als blijkt dat er geen schending heeft plaatsgevonden en de eventuele nazorg aan directe collega's. Ook de terugkoppeling aan de melders (of andere betrokkenen) over de afhandeling valt onder deze devlvraag.

normen:

- De gemeente hanteert een richtlijn/afwegingskader/een ander soortige systematiek, waarmee zij waarborgt dat er proportionele disciplinaire maatregelen getroffen worden.
- De gemeente voorziet de betrokkenen (de melder, de mogelijke schender, maar ook de directe collega's) van nazorg.

deelvraag 4 Hoe leert de gemeente van mogelijke integriteitsschendingen en in hoeverre wordt deze kennis gebruikt om nieuwe integriteitsschendingen te voorkomen?

Van elk signaal en elke schending kan geleerd worden. Hoe uniek een casus ook lijkt, in werkelijkheid werpt iedere casus ook licht op de integriteitsrisico's en de aanwezige barrières en/of het ontbreken daarvan. Lering trekken uit (mogelijke) integriteitsschendingen kan bijdragen aan het in de toekomst zoveel als mogelijk voorkomen van deze schendingen of kan de gemeente helpen deze eerder op het spoor kan komen. Deze devlvraag richt zich op het leren van (mogelijke) integriteitsschendingen.

normen

- De gemeente organiseert het leren van (vermoedens van) integriteitsschendingen.
- De gemeente vertaalt deze lessen in maatregelen die logischerwijs helpen in het voorkomen en detecteren van integriteitsschendingen.
- De gemeente draagt er zorg voor dat deze maatregelen uitgevoerd worden.²⁴

deelvraag 5 In hoeverre belemmeren dan wel bevorderen elementen in de organisatiecultuur dat integriteitsschendingen worden gedetecteerd, onderzocht, afgehandeld en dat hiervan wordt geleerd?

De omgang met integriteit wordt sterk beïnvloed door de organisatiecultuur. Deze cultuur kan bevorderende en belemmerende factoren bevatten die van invloed kunnen zijn op het detecteren, oppakken en onderzoeken, afhandelen en leren van schendingen. Deze devlvraag richt zich op het identificeren van mogelijke belemmerende en bevorderende factoren.

normen

Deze vraag is beschrijvend van aard en bevat daarom geen normen. In de literatuur zijn wel culturele factoren bekend die bevorderen dan wel belemmeren dat integriteitsschendingen gedetecteerd worden, er tegen wordt opgetreden en hiervan wordt geleerd. Deze factoren kunnen dienen als analysekader bij de uitvoering van het onderzoek (bijvoorbeeld bij het opstellen van een enquête). Voorbeelden van mogelijke belemmerende dan wel bevorderende factoren in de organisatiecultuur zijn:

belemmerende factoren	bevorderende factoren
handelingsverlegenheid	cultuur van bespreekbaarheid en aanspreekbaarheid
onveiligheid	normbesef
doofpot-mentaliteit	ethisch leiderschap
resultaatgerichtheid	cultuur ook gericht op handhaving
cultuur van vrijblijvendheid	de organisatiecultuur respecteert een individueel geweten
normalisering van niet-integer gedrag	open cultuur, waarin twijfels besproken kunnen worden
gesloten managementstijl en hiërarchische sturing	helderheid over wat niet hoort en wat absoluut gemeld zou moeten worden als dat bij collega's wordt waargenomen wordt

4-2 methoden

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag en deelvragen worden verschillende methoden toegepast. Hieronder wordt uiteengezet welke methoden de rekenkamer verwacht te gebruiken.

interviews

De rekenkamer zal tijdens dit onderzoek interviews houden met betrokken ambtenaren, zoals de clustercoördinatoren integriteit en vertrouwenspersonen. Ook zal de rekenkamer gesprekken voeren met wetenschappers. Bovendien zal de rekenkamer gedurende het onderzoek gebruik maken van een klankbordgroep, bestaande uit deskundigen.

documentstudie

Tijdens dit onderzoek zal de rekenkamer relevante documenten bestuderen. Hierbij valt te denken aan beleidsplannen, gedragsrichtlijnen en protocollen, jaarverslagen van de gemeente, notities en documenten over verbetertrajecten en actuele notities en documenten inzake integriteit en integriteitsrisico's.

literatuurstudie

Om meer inzicht te verkrijgen in het detecteren en omgaan met integriteits-schendingen en de wisselwerking met de organisatiecultuur zal de rekenkamer literatuurstudie verrichten. Hierbij zullen relevante literatuur en (wetenschappelijke) onderzoeken worden bestudeerd. Ook zal de rekenkamer gebruik maken van inzichten uit voorgaande rekenkameronderzoeken op het gebied van integriteit, zowel binnen Rotterdam als elders.

enquête

De rekenkamer zal een enquête afnemen binnen de gehele gemeentelijke organisatie. De enquête zal ondermeer worden benut om de bekendheid van de mogelijkheden tot melden te meten, inzicht te verkrijgen in de eventuele belemmerende factoren bij het melden en impressies op te halen met betrekking tot de wijze van afhandelen van meldingen. Omdat het onderzoek zich richt op de periode 2016 tot en met 2022 zullen (voor zover mogelijk) ook oud-ambtenaren worden benaderd.

casusgerichte onderzoeken / casus onderzoek

Om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop het proces van detecteren, oppakken en onderzoeken, afhandelen en leren van integriteitscasussen in de praktijk verloopt,

zullen een aantal casussen nader worden onderzocht. De rekenkamer zal bij het selecteren van gemeentelijke integriteitscasussen streven naar spreiding over verschillende variabelen zoals: clusters, jaar (2016 t/m 2022), type schending, type gevolg dat aan een mogelijke schending wordt gegeven (geen, onderlinge afhandeling, onderzoek in de lijn, intern onderzoek, extern onderzoek) en bron van het vermoeden van een schending (controle of een melding van binnen of buiten de gemeente).

onderzoek naar de organisatiecultuur

Om te kunnen onderzoeken in hoeverre elementen in de organisatiecultuur bevorderen dan wel belemmeren dat integriteitsschendingen worden gedetecteerd, onderzocht, afgehandeld en hiervan wordt geleerd (onderzoeksvraag 5) zal de rekenkamer onderzoek verrichten naar de organisatiecultuur. Cultuuronderzoek is erop gericht inzicht te verkrijgen in het gedrag van medewerkers door onderliggende motieven en drijfveren die in de praktijk aan dat gedrag ten grondslag liggen boven tafel te krijgen. Er bestaan vele theorieën, modellen en benaderingen over organisatiecultuur die handvatten kunnen bieden om organisatiecultuur te onderzoeken. Uit de literatuur komen grofweg vier benaderingen naar voren die gebruikt kunnen worden om organisatiecultuur grijpbaar te maken, namelijk typologieën, dimensies, behavioural auditing en grounded theory. Gedurende het onderzoek zal de rekenkamer nader bepalen hoe zij het onderzoek naar de organisatiecultuur van de gemeente zal vormgeven. Bij het uitvoeren van het cultuuronderzoek wordt externe deskundigheid ingehuurd.

de rekenkamer

De gemeenteraad van Rotterdam heeft in december 1997 de Rekenkamer Rotterdam ingesteld. Sinds 14 juni 2021 is mevrouw prof.dr.ir. Marjolein van Asselt directeur. Zij is door de gemeenteraad voor zes jaar benoemd en beëdigd.

doel

De rekenkamer onderzoekt de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het beleid, het financieel beheer en de organisatie van het gemeentebestuur. Zij doet dat ten behoeve van de gemeenteraad. Met interdisciplinair onderzoek en beleidsevaluatie draagt de rekenkamer bij aan het versterken van de lokale democratie en de kwaliteit van het gemeentebestuur.

onafhankelijk

De rekenkamer is net als de gemeentelijke Ombudsman onafhankelijk. Haar taken en bevoegdheden staan in de Gemeentewet en de verordening Rekenkamer Rotterdam. De rekenkamer bepaalt zelf waar ze onderzoek naar doet en heeft vergaande bevoegdheden om informatie te verzamelen. De raad en/of het college van B en W kunnen de rekenkamer wel vragen om onderzoek te doen. De rekenkamer stuurt hen jaarlijks haar onderzoeksplan en jaarverslag toe.

openbaar

Het onderzoek resulteert in openbare rapporten die de rekenkamer ter behandeling aan de raad aanbiedt. Zij bevatten tevens de reacties van de onderzochte organen en instellingen op de conceptrapporten (ambtelijk en bestuurlijk wederhoor). De rapporten worden toegelicht in (commissies van) de gemeenteraad.

voor Rotterdam en regio

Vijf regiogemeenten hebben zich in de loop der jaren aangesloten bij de Rekenkamer Rotterdam, namelijk Albrandswaard, Barendrecht, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel en Lansingerland.

**Rekenkamers Rotterdam, Barendrecht,
Lansingerland, Capelle aan den IJssel,
Krimpen aan den IJssel en Albrandswaard**

Postbus 70012
3000 KP Rotterdam

telefoon
010 - 267 22 42

info@rekenkamer.rotterdam.nl
www.rekenkamer.rotterdam.nl

fotografie
Google maps
Rekenkamer Rotterdam
Studio Hoge Heren
Nationale Beeldbank:
Caki Media
Edwin Muller Photography

basisontwerp, beeldbewerking en opmaak
DEWERF.com, Zuid-Beijerland

uitgave
Rekenkamer Rotterdam
maart 2022